

วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตของราษฎร: ความชอบธรรมในการยกฟ้องและแนวทางการปรับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1

ชื่อผู้แต่ง: ปิติ โพธิ์วิจิตร

การอ้างอิงที่แนะนำ: ปิติ โพธิ์วิจิตร, 'การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตของราษฎร: ความชอบธรรมในการยกฟ้องและแนวทางการปรับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1' (2565) 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 852.

ผู้สนับสนุนหลัก

CHANDLER MHM

SATYAPON
& PARTNERS

THAILAND Intellectual Property Law Firm

Tax and Legal Counsellors

Seri Manop & Doyle

ผู้สนับสนุนร่วม

SAIJO DENKI

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHENNAI & PARTNERS LTD.

CSBC
LAW OFFICES
www.csbc.law.com

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2169 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตของราษฎร: ความชอบธรรม
ในการยกฟ้องและแนวทางการปรับใช้ประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1*

Malicious Prosecution Instituted by an Injured
Person: Legitimacy of Dismissal and Application
Guideline of Section 161/1 of the Criminal
Procedure Code

ปิติ โพธิวิจิตร

ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1

Piti Phothivichit

Judge in the Research Division, the Court of Appeal, Region I

วันที่รับบทความ 12 ตุลาคม 2565; วันแก้ไขบทความ 14 พฤศจิกายน 2565; วันตอบรับบทความ 15 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

มีข้อถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 วรรคหนึ่ง ที่ให้ศาลพิพากษายกฟ้องคดีที่ราษฎรใช้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องโดยไม่สุจริต แต่เป็นกรณีที่คดีมีมูลมีความชอบธรรมหรือไม่ และวรรคสอง การปฏิเสธไม่รับคดีที่โจทก์ฝ่าฝืนคำสั่ง หรือคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีก่อนก็อาจเป็นการเลือกปฏิบัติและไม่มีความชอบธรรม เพราะ รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ

* บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หัวข้อ “มาตรการทางกฎหมายต่อการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตของราษฎรตามมาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ของผู้เขียน.

เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ รวมถึงถ้อยคำของบทบัญญัติดังกล่าวมีความหมายเช่นใดแน่

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติวรรคหนึ่งต้องการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีให้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของราษฎรคนหนึ่งคนใดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษซึ่งเป็นวัตถุประสงค์เพียงประการเดียวของการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่าการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการอื่นที่มีอยู่เดิมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การยกฟ้องเพราะโจทก์มิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย หรือการยกฟ้องเพราะเหตุที่โจทก์ไม่มาศาลในวันนัด จะเห็นว่ามาตรการยกฟ้องเหล่านี้ถูกนำมาใช้แม้ในคดีที่จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทั้งการจำกัดคดีที่ฟ้องโดยไม่สุจริตยังเป็นการคุ้มครองราษฎรคนอื่นไม่ให้อำนาจเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างไม่สมเหตุสมผลด้วย บทบัญญัติวรรคหนึ่งจึงมีความชอบธรรม แต่บทบัญญัติวรรคสองมีลักษณะเป็นการตอบโต้ผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีอื่นซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องไปว่ากล่าวกันในคดีนั้น ๆ ทั้งการปฏิเสธไม่รับฟ้องคดีทุกประเภท ไม่ว่าคดีเดิมจะมีข้อหาเล็กน้อยเพียงใดน่าจะขัดหลักความได้สัดส่วน ขัดรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติวรรคสองจึงไม่มีความชอบธรรม ควรยกเลิกเสีย

สำหรับการตีความบทบัญญัติ ถ้อยคำตามวรรคหนึ่ง การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหมายถึงการฟ้องคดีที่โจทก์มีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม กล่าวคือ ไม่ต้องการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและให้จำเลยได้รับโทษ ความมุ่งหมายรองที่สืบเนื่องจากการที่จำเลยได้รับโทษ เช่น ความสะใจที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ หรือการเยียวยาความเสียหายตามหลักการแก้แค้นทดแทนไม่ใช่ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต รวมถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษข้ออื่น ได้แก่ เพื่อข่มขู่ไม่ให้จำเลยกระทำความผิดอีก เพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดของจำเลย หรือเพื่อให้จำเลยได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ไม่ใช่ฟ้องโดยไม่สุจริตเช่นกัน ทั้งนี้ ในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตและในขณะเดียวกันจำเลยไม่ได้กระทำความผิดด้วย ศาลต้องพิพากษายกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดีเพื่อให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (4)

คำสำคัญ: การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต, ความชอบธรรม, การตีความ

Abstract

There is widespread debate over the legitimacy of Section 161/1, paragraph one of the Criminal Procedure Code (CPC), allowing courts to dismiss a bad faith complaint instituted by an injured person even if the case has merit. In paragraph two, the court's obligation to deny a complaint instituted by the injured person willfully violating a final court order or court judgment in a previous case would be discriminatory, whereas the state has a constitutional duty to organize a justice procedural management system in all aspects to ensure efficiency, fairness, and non-

discrimination. In addition, the provision's terminology is too ambiguous for clear interpretation.

The results were that the objective of Section 161/1, paragraph one of the CPC is to prevent the criminal justice system from being used for any purpose other than bringing offenders to justice, its sole lawful purpose. Vexing another individual, bargaining in another case, and collecting civil debts are not lawful purposes. Prosecution for these purposes is termed malicious. As with any other existing case-dismissed measures of the CPC, such as the principle of *de jure* injured person or prosecutor failing to appear on the date of hearing, the court is empowered to dismiss such cases technically, even if well founded. Eliminating malicious prosecution also protects individuals from being forced to engage in unreasonable criminal processes. This legitimizes paragraph one. However, paragraph two aims to retaliate against the former accused violating past court orders or judgments, despite sanctions which should solely be imposed in the original case. Declining all new complaints filed regardless of the minimality of previous cases is likely contrary to the principle of proportionality. Therefore, paragraph two may be seen as unconstitutional and illegitimate and should be repealed.

As a provisional interpretation, malicious prosecution, according to paragraph one, means to file a criminal complaint with an improper purpose instead of proving guilty and sanctioning offenders. A secondary purpose accrues from sanctioning offenders, such as gloating over the wrongdoer punished, which coincides with the retribution theory as a lawful, a non-malicious objective of sanctions. Retribution theory also includes prosecution for remedy. Filing criminal lawsuits for any purpose consistent with other lawful objectives of punishment, such as deterrence, rehabilitation, and incapacitation of offenders, also constitutes proper purposes. Finally, in cases of concurrently malicious and unfounded lawsuits, the court shall decide on the merits, then acquit the accused in order that the right to institute the criminal prosecution shall be extinguished by a final judgment in reference to the offense for which the prosecution has been instituted in accordance with Section 39 (4) of the CPC.

Keywords: Malicious Prosecution, Legitimacy, Interpretation

1. บทนำ

ปัญหาการฟ้องคดีอาญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการพิสูจน์ความผิดของจำเลยปรากฏมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีอาญาเพื่อความมุ่งหมายในทางแพ่ง เช่น ฟ้องคดีอาญาเพื่อให้จำเลยยอมชดเชยหนี้ ฟ้องคดีอาญาเพื่อกดดันให้จำเลยยกเลิกสัญญา แม้กระทั่งฟ้องคดีอาญาเพื่อแย่งอำนาจปกครองบุตร หรือฟ้องคดีอาญาเพื่อกลับแก่งแย่งจำเลยโดยฟ้องต่อศาลในท้องที่ห่างไกลทำให้จำเลยต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีจนต้องจำยอมตามข้อเรียกร้องของโจทก์ ทำให้ในปี 2562 มีการเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 161/1¹ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อแก้ปัญหานี้

แต่ถ้อยคำของบทบัญญัติดังกล่าวยังคลุมเครือทำให้แนวทางการตีความองค์ประกอบของการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตยังไม่ชัดเจน ประกอบกับผลทางกฎหมายของบทบัญญัติมาตรานี้ค่อนข้างรุนแรง มีลักษณะที่เรียกว่า เกมผลรวมเป็นศูนย์ (zero-sum game)² หากศาลฟังว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ศาลจะพิพากษายกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์คนเดิมฟ้องคดีเรื่องเดียวกันอีกเท่ากับจำเลยเป็นฝ่ายชนะทั้งคู่ ส่วนโจทก์เป็นฝ่ายแพ้ทั้งคู่ แต่หากศาลเห็นว่าโจทก์ไม่ได้ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งมีผลให้จำเลยต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องเดินทางมาศาล ประกันตัว หรือถูกควบคุมตัว อาจเกิดความกดดันจนต้องยอมตามที่โจทก์เรียกร้องทำให้ความมุ่งหมายของโจทก์สัมฤทธิ์ผลเท่ากับโจทก์เป็นฝ่ายชนะ จำเลยเป็นฝ่ายแพ้ ทำให้ศาลลังเลในการใช้อำนาจตามมาตรา 161/1 เห็นได้ວ່ານับแต่ประกาศใช้บทบัญญัติมาตรานี้ ปรากฏคดีที่ศาลใช้อำนาจตามมาตรา 161/1 ไม่มากนักดังจะกล่าวถึงต่อไป

นอกจากปัญหาเรื่องความคลุมเครือของถ้อยคำแล้ว ยังมีข้อถกเถียงอีกว่าบทบัญญัติตามมาตรา 161/1 มีความชอบธรรมหรือไม่ โดยเฉพาะการยกฟ้องคดีที่มีมูล หรือในกรณีที่ฟ้องไม่มีมูลและเป็นฟ้องโดยไม่สุจริตด้วยในขณะเดียวกัน ศาลต้องใช้อำนาจยกฟ้องโดยอาศัยบทบัญญัติมาตราใด เพราะผลทางกฎหมายแตกต่างกัน

2. ความชอบธรรมในการยกฟ้องคดีที่โจทก์ฟ้องโดยไม่สุจริต

ประเทศไทยเปิดกว้างให้ราษฎรมีสิทธินำคดีมาฟ้องได้อย่างไม่มีข้อจำกัดทำให้ผู้ที่ต้องการใช้การดำเนินคดีอาญาเป็นเครื่องมือสามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลได้โดยตรง ไม่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองก่อน ต่างจากการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการที่ต้องมีการสอบสวนก่อนเสมอ³ ศาลจึงเป็น

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 บัญญัติว่า “ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเอง หรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกลับแก่งแย่งหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีก

การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”.

² ดูประกอบ เคน บินมอร์, ทัศนวิทย์: ความรู้ฉบับพกพา (พรเทพ เบญญาอภิกุล ผู้แปล, พิมพ์ครั้งที่ 3, บุ๊คสเคป 2562) 31.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

องค์กรเดียวที่จะมีโอกาสสกัดกั้นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตอันจะส่งผลเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกฟ้องคดี และเป็นการปกป้องกระบวนการยุติธรรมจากการถูกใช้เป็นเครื่องมือได้ ศาลจึงมีความชอบธรรมที่จะได้รับอำนาจในการยกฟ้องคดีประเภทนี้

แต่ความชอบธรรมของศาลในการสกัดกั้นคดีที่ฟ้องโดยไม่สุจริตกับความชอบธรรมของบทบัญญัติมาตรา 161/1 เป็นคนละเรื่องกัน การวิเคราะห์ว่าบทบัญญัติมาตรา 161/1 มีความชอบธรรมหรือไม่ จำเป็นต้องแยกพิจารณาบทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองต่างหากจากกัน เพราะบทบัญญัติทั้งสองวรรคมีหลักการพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคหนึ่ง

การใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีคดีมีมูลและไม่มีมูล สำหรับกรณี โจทก์ฟ้องคดีที่ไม่มีมูลโดยไม่สุจริต เช่น กรณีเป็นเรื่องการผิดสัญญา แต่โจทก์ฟ้องคดีอาญา เพื่อบีบบังคับให้จำเลยชำระหนี้ทางแพ่ง⁴ การพิพากษายกฟ้องย่อมไม่เกิดความแคลงใจแก่สังคม เพราะอย่างไรเสียจำเลยก็ได้กระทำความผิด ศาลต้องพิพากษายกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 อยู่แล้ว ยิ่งยุติคดีเหล่านี้เร็วเท่าใดยิ่งเป็นประโยชน์แก่จำเลยและช่วยให้คดีไม่รกรงรกรกศาล แต่สำหรับการฟ้องคดีที่มีมูล การพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตไปเสียทีเดียวยังอาจเกิดความแคลงใจว่ามีความชอบธรรมหรือไม่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 นายเอหมื่นประมาณนายบีด้วยการโพสต์ข้อความลงในเฟซบุ๊กของตนซึ่งตั้งค่าข้อความเป็นสาธารณะ นายบีจึงมอบอำนาจให้นายเอเป็นคดีอาญาขอหาหมื่นประมาณ โดยการโฆษณาต่อศาลจังหวัดสว่างแดนดิน ทั้งที่ทั้งนายเอและนายบีต่างก็มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ นายเอเกิดความยากลำบากในการต่อสู้คดี⁵ ศาลจังหวัดสว่างแดนดินพิจารณาแล้วเห็นว่าการฟ้องคดีดังกล่าวเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต พิพากษายกฟ้อง

ตัวอย่างที่ 2 นาย ก. ถูกคนร้ายดักข่มขืนทำร้ายในเวลากลางคืน นาย ก. ไม่เห็นหน้าคนร้าย เพียงแต่จำเสียงของคนร้ายได้ว่าคล้ายกับเสียงของนาย ข. ซึ่งนาย ก. รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีและทั้งสองคนกำลังโกรธแค้นกันเรื่องแย่งผู้หญิง นาย ก. ฟ้องนาย ข. เป็นคดีขอหาทำร้ายร่างกาย ขอให้จริงปรากฏว่า

⁴ คดีอาญาหมายเลขแดงที่ อ 599/2563 ของศาลแขวงพระนครใต้ (ไม่เผยแพร่) มีข้อเท็จจริงโดยย่อว่า โจทก์ว่าจ้างให้จำเลยก่อสร้างบ้าน จำเลยได้รับเงินค่าจ้างไปแล้วหลายงวด แต่จำเลยทำงานไม่ครบตามงวดงานที่ได้รับค่าจ้างและสร้างบ้านไม่เป็นไปตามแบบที่กำหนด โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายเนื่องจากจำเลยผิดสัญญาก่อสร้าง ในคดีแพ่งดังกล่าว โจทก์กับจำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ศาลพิพากษาตามยอม แต่จำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ตามยอมดังกล่าว โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาขอหาฉ้อโกงอ้างว่าจำเลยโดยทุจริตแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่าตนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการก่อสร้างซึ่งเป็นความเท็จ โจทก์หลงเชื่อจึงว่าจ้างจำเลยและโอนเงินค่าก่อสร้างให้แก่จำเลย ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ศาลชั้นต้นนัดไต่สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่า ข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นนิติสัมพันธ์ในทางแพ่ง โจทก์กับจำเลยสามารถตกลงกันได้จนทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาล โจทก์ใช้สิทธิทางแพ่งฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบแล้ว การที่โจทก์นำเรื่องดังกล่าวมาฟ้องเป็นคดีอาญาอีกคดีหนึ่งนั้นเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตเพื่อมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบตามมาตรา 161/1 พิพากษายกฟ้อง.

⁵ ดูประกอบ ธานี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ภาค 4 อุทธรณ์และฎีกา : แก้ไขเพิ่มเติมตาม ป.วิ.อ. (ฉบับที่ 33 และ 34) พ.ศ. 2562 (บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด 2563) 64.

นาย ก. ไม่ได้ต้องการให้นาย ข. ได้รับโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนที่นาย ข. ทำร้ายร่างกายตน แต่นาย ก. ฟ้องคดีเพียงเพราะมีความต้องการลึก ๆ ให้นาย ข. ต้องติดคุกจนต้องเลิกยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงเท่านั้น⁶ ศาลจึงเห็นว่าการฟ้องคดีของนาย ก. เป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต พิพากษายกฟ้อง

ตัวอย่างที่ 3 นายหนึ่งกับนายสองร่วมลงทุนทำธุรกิจกัน นายสองฉ้อโกงนายหนึ่ง นายหนึ่งจึงฟ้องนายสองเป็นจำเลยในคดีอาญาข้อหาฉ้อโกง ข้อเท็จจริงปรากฏว่านายหนึ่งไม่ได้ตั้งใจเงินที่ถูกฉ้อโกงเพราะเป็นจำนวนเล็กน้อย แต่นายหนึ่งอยากให้นายสองถอนตัวจากธุรกิจไป⁷ หากนายสองยินยอม นายหนึ่งจะถอนฟ้องให้ ศาลเห็นว่าเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต พิพากษายกฟ้อง

เหตุที่การพิพากษายกฟ้องคดีประเภทนี้ถูกตั้งคำถามเรื่องความชอบธรรมเพราะเป็นกรณีที่จำเลยกระทำผิดจริงหรือมีเหตุให้เชื่อว่าจำเลยกระทำผิดจริง และต้องไม่ลืมนำรัฐมีหน้าที่นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ จากทั้งสามตัวอย่างข้างต้น ราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายช่วยเหลือรัฐโดยนำคดีที่ตนเชื่อว่ามีกรกระทำผิดจริงมาฟ้อง ไม่ว่าผู้เสียหายจะมีความมุ่งหมายในใจอย่างไรก็เป็นเรื่องของผู้เสียหาย รัฐควรต้องทำหน้าที่ดำเนินคดีต่อไปเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาในทางอาวิสัย การที่กฎหมายปฏิเสธการดำเนินคดีเหล่านี้จึงอาจถูกมองว่าเป็นการยกเอาความมุ่งหมายในทางอัตวิสัยเหนือหน้าที่ที่แท้จริงของรัฐ จนทำให้กระบวนการยุติธรรมต้องเสียหาย

แนวคิดที่พอจะตอบคำถามข้างต้นได้มีว่ากฎหมายไม่ต้องการให้ราษฎรที่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายส่วนตัวอันมิใช่เป้าหมายหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากเปรียบเทียบกับแนวคิดของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ที่ว่าศาลมีอำนาจดั้งเดิม (inherent power) ในการปกป้องตนเอง⁸ และปกป้องคุ้มครองจากการถูกนำกระบวนการพิจารณาไปใช้โดยมิชอบ นักกฎหมายคอมมอนลอว์อธิบายว่าการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกจากมีวัตถุประสงค์ในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ต้องถูกดำเนินคดีอาญาแล้ว ยังต้องเป็นไปเพื่อรักษาความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมด้วย ดังนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องยุติลงหากมีความสับสนเสียที่ผู้บริสุทธิ์จะถูกลงโทษและ/หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปจะทำให้คุณค่าของการบริหารกระบวนการยุติธรรมเสื่อมลง⁹ อำนาจนี้เป็นการใช้อำนาจตุลาการที่จำเป็นในเขตอำนาจของตนเอง และศาลอาจใช้อำนาจนี้ประกอบกับข้อกำหนดของศาลและกฎหมายลายลักษณ์อักษรในการยกฟ้องหรือไม่รับคำให้การที่ไม่เหมาะสมได้¹⁰

⁶ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก ‘ฟ้องกันนัว! ร้องผญบ.คนสวยแย่งสามี’ (ไทยรัฐนิวส์โชว์, 17 มกราคม 2565) <<https://www.youtube.com/watch?v=n12NhtB5I9Y>> สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2565.

⁷ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Pickering v. Havens*, 70 Cal. App. 381, 233 P. 346 (Cal. Ct. App. 1924), 388.

⁸ *R. v. Denbighshire Justices*, 1846 WL 5585.

⁹ Andrew LT Choo, *Abuse of Process and Judicial Stays of Criminal Proceedings* (Oxford University Press 2008) 12-16.

¹⁰ Neil Gold, ‘Abuse of Process : A Procedure Perspective’ (LL.M. Thesis York University 1975) 30; ปัจจุบันประเทศอังกฤษใช้ข้อบังคับของวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อ 3.4 บัญญัติว่า “ศาลอาจมีคำสั่งยกคำร้องหากปรากฏว่า ... (2) คำร้องดังกล่าวเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลโดยมิชอบ...”. Civil Procedure Rules rule 3.4. <<https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part03#3.4>> สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565.

ข้อกังวลในเรื่องผลของการพิพากษายกฟ้องคดีที่มีมูลว่าเป็นการปล่อยผู้กระทำผิดให้ลอยนวล ก็ยังไม่มีน้ำหนัก หากเปรียบเทียบกับบทบัญญัติอื่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะพบว่ามาตรการที่ให้อำนาจศาลยกฟ้องคดีที่มีมูลหลายมาตรการ เช่น การพิพากษายกฟ้อง เพราะโจทก์มิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย หรือในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในนัดไต่สวนมูลฟ้อง นัดตรวจพยานหลักฐาน หรือนัดพิจารณา ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องเช่นกัน แม้คดีเหล่านั้นจำเลยกระทำผิดจริงก็ตาม ดังนั้น สำหรับการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต โจทก์เองมิได้ต้องการให้จำเลยได้รับโทษทางอาญาซึ่งเป็นผลร้ายจากการกระทำผิดแต่อย่างใด มาตรการยกฟ้องและตัดสิทธิในการฟ้องคดีของโจทก์จึงเป็นการลงโทษและป้องปรามมิให้มีการฟ้องคดีในลักษณะเช่นนี้อีกในอนาคต และปกป้องจำเลยมิให้ได้รับผลร้ายจากการที่โจทก์ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือการตัดสิทธิที่มีผลเฉพาะตัวโจทก์ที่ไม่สุจริต ผู้เสียหายคนอื่นหรือพนักงานอัยการยังฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ได้ การที่กฎหมายให้อำนาจศาลยกฟ้องคดีที่โจทก์ฟ้องโดยไม่สุจริตจึงมีความชอบธรรมพอสมควร

2.2 บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคสอง

มีคำอธิบายว่าบทบัญญัติตามวรรคสองมีความชอบธรรมเพราะราษฎรที่จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นให้ลงโทษตนเองเท่ากับว่าบุคคลนั้นไม่ยอมรับหรือเคารพผลแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาลงโทษตนก็ย่อมไม่มีความชอบธรรมที่โจทก์จะเอาคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลไปลงโทษบุคคลอื่นเช่นกัน¹¹ ด้วยความเคารพ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัติวรรคนี้ทั้งในแง่รูปแบบของการบัญญัติกฎหมายและในแง่เนื้อหา ดังนี้

ประการแรก ในแง่รูปแบบ บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคหนึ่ง กล่าวถึงการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตเพื่อกลับแก่งหรือเอาเปรียบจำเลย (2) การฟ้องคดีโดยบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อกลับแก่งหรือเอาเปรียบจำเลย และ (3) การฟ้องคดีโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่น ยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ จะเห็นได้ว่าเหตุที่ทำให้การฟ้องคดีอาญาเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตมุ่งพิจารณาไปยังความมุ่งหมายของราษฎรผู้เป็นโจทก์ที่ต้องมี “ความไม่สุจริต” และต้องมี “การแสดงออก” ถึงความไม่สุจริตดังกล่าวผ่านการฟ้องคดี หรือที่เรียกว่าการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต แต่บทบัญญัติวรรคสองกลับมุ่งพิจารณาไปยัง “ตัว” ราษฎรผู้เป็นโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติต้องห้ามในการใช้สิทธิหรือไม่ ไม่ได้พิจารณาความไม่สุจริตและการแสดงออกของบุคคลนั้น ในขณะที่ยื่นฟ้องคดี ดังนั้น กรณีวรรคหนึ่งกับวรรคสองจึงเป็นคนละเรื่องคนละกรณีกัน ไม่ควรนำมาบัญญัติไว้ในมาตราเดียวกัน หากไม่ต้องการให้บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติต้องห้ามใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาก็ควรบัญญัติไว้ในส่วนอื่นแยกต่างหาก เนื่องจากการฟ้องคดีอาญาตามวรรคสองไม่ใช่การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตโดยสภาพ

¹¹ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 15, บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด 2564) 152.

ประการที่สอง ในแง่เนื้อหา การอธิบายว่าผู้ที่จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นให้ลงโทษตนเองเท่ากับว่าผู้นั้นไม่ยอมรับหรือเคารพผลแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาลงโทษตน รัฐจึงมีความชอบธรรมในการปฏิเสธไม่ให้ผู้นั้นนำคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลไปลงโทษบุคคลอื่นเช่นกัน การให้ศาลพิพากษายกฟ้องมีผลเท่ากับเป็นการตัดสิทธิในคดีอาญามาฟ้องซึ่งเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอันเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง หากดูเผิน ๆ คำอธิบายนี้คล้ายกับแนวคิดเรื่องกฎหมายอาญาสำหรับศัตรูตามทฤษฎี “กฎหมายอาญาสำหรับพลเมืองและกฎหมายอาญาสำหรับศัตรู (*Bürgerstrafrecht und Feindstrafrecht* ชื่อภาษาอังกฤษ Citizen Criminal Law and Enemy Criminal Law)¹²” ของศาสตราจารย์กิตติคุณ กุนเธอร์ จาคอบส์ (Günther Jakobs) ผู้เชี่ยวชาญด้านตรรกวิทยาและอาชญาวิทยาชาวเยอรมัน แห่งมหาวิทยาลัยบอนน์ ที่ว่ารัฐมีความชอบธรรมในการจำกัดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมบางประการของบุคคลที่เป็นต้นกำเนิดแห่งอันตราย (source of danger) ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ต้องการทำลายบรรทัดฐานของสังคม การจำกัดสิทธิของศัตรูเหล่านี้เป็นการทำสงครามเพื่อปกป้องความปลอดภัยในอนาคตของสังคม¹³ แนวคิดนี้โด่งดังขึ้นหลังเหตุการณ์ 911¹⁴ แต่เมื่อศึกษาบันทึกการประชุมคณะกรรมการวิสามัญครั้งที่ 2 ถึงครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นนัดที่มีการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 161/1 ก็ไม่ปรากฏว่าที่ประชุมหยิบยกทฤษฎีกฎหมายอาญาสำหรับศัตรูมาเป็นเหตุผลในการยกร่างบทบัญญัติมาตรานี้แต่อย่างใด¹⁵ ยังไม่ต้องล่วงไปกล่าวถึงการไม่ได้รับการยอมรับของทฤษฎีนี้เนื่องจากไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสากล¹⁶

ประการที่สาม การมองบุคคลที่ไม่เคารพคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลว่าเป็นผู้ที่ไม่เคารพกระบวนการยุติธรรมจึงไม่ควรใช้บริการกระบวนการยุติธรรมซึ่งตนเองไม่เคารพในการทำงานหลักต่างตอบแทน (reciprocity) ก็ไม่น่าถูกต้อง เนื่องจากหลักต่างตอบแทนควรนำไปใช้ในความสัมพันธ์ที่คู่กรณีมีอำนาจต่อรองเท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างเอกชนกับเอกชนตามกฎหมายแพ่งหรือระหว่างรัฐกับรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ มิใช่นำมาใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

ประการที่สี่ บทบัญญัติวรรคสองเป็นบทบังคับศาลแตกต่างจากบทบัญญัติวรรคหนึ่ง กล่าวคือในกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่ง ศาลมีดุลพินิจในการวินิจฉัยว่าพฤติการณ์เช่นใดที่เป็นการใช้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต แต่สำหรับกรณีตามวรรคสอง หากตัวราชฎ

¹² Günther Jakobs, ‘Bürgerstrafrecht und Feindstrafrecht’ (2004) 3 *Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht* <<https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/archiv/04-03/index.php3?sz=6>> สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2565. และดูประกอบ Günther Jakobs, ‘Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung’ (1985) 97 *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 751, 751-785.

¹³ Günther Jakobs, ‘Bürgerstrafrecht und Feindstrafrecht’ (เชิงอรรถ 12) 95

¹⁴ Felix Golser, ‘The Concept of a Special Criminal Law as a Weapon Against “Enemies” of the Society’ (2016) 67 *Studia Iuridica* 65, 66.

¹⁵ ดู คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, บันทึกการประชุม ครั้งที่ 2-4.

¹⁶ Felix Golser (เชิงอรรถ 14) 71.

ที่เป็นโจทก์เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติต้องห้ามที่ระบุไว้ ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องเสมอ ความเป็นบทบังคับศาลเช่นนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยสืบเนื่องไปถึงความได้สัดส่วน (principle of proportionality) เช่น ผู้หนักคดีที่ต้องรับโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดลหุโทษจะสามารถฟ้องคดีอาญาในความผิดที่มีโทษประหารชีวิตได้หรือไม่ หรือในคดีเดิมจำเลยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุก แต่ให้รอกการลงโทษจำคุกไว้ โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ เช่น ให้จำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามเวลาที่กำหนด หากเพียงแต่จำเลยไม่ไปรายงานตัวโดยไม่มีเหตุอันควร จะถือเป็นการจงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามความหมายของบทบัญญัติวรรคนี้หรือไม่ ลำพังแค่เพียงการตัดสิทธิในคดีที่โจทก์หลบหนีไป ไม่ให้ยื่นอุทธรณ์ฎีกาในคดีนั้น ๆ¹⁷ ก็น่าจะสมควรแก่เหตุแล้ว การตัดสิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ไปเสียเลยทุกคดีน่าจะเป็นมาตรการที่รุนแรงเกินไป

ประการสุดท้าย ปัญหาสืบเนื่องที่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่ต้องมีผู้มีอำนาจจัดการ กล่าวคือนักโทษหนักคดีไม่อาจฟ้องหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นฟ้องคดีแทนได้เพราะต้องห้ามตามมาตรา 161/1 วรรคสอง มีปัญหาน่าพิจารณาว่าหากผู้เสียหายที่แท้จริงเป็นนักโทษหนักคดีถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (1) หรือ (2) แล้วแต่กรณี จะมีอำนาจจัดการแทนนักโทษหนักคดีได้หรือไม่ เพราะอำนาจจัดการแทนเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย เช่น นายแดงเป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก แต่นายแดงหนักคดี ต่อมานายแดงถูกนายดำฆ่าตาย นายขาวซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของนายแดงจะมีอำนาจฟ้องคดีนายดำหรือไม่ หากเทียบเคียงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ว่า ผู้มีอำนาจจัดการแทนจะมีอำนาจฟ้องได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้น¹⁸ นายขาวผู้สืบสันดานของนายแดงน่าจะไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทนนายแดงเช่นกัน การตีความเช่นนี้น่าจะไม่เป็นธรรมเพราะขัดหลักธรรมชาติซึ่งบุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาซึ่งเป็นญาติสนิทของนักโทษหนักคดีที่ถูกฆ่าตายย่อมได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัวด้วย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสมัยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าเมื่อเกิดความผิดอาญาขึ้นไม่เพียงแต่ผู้เสียหายเท่านั้นที่ได้รับความเสียหาย แต่สังคมก็ได้รับความเสียหายไปด้วย ดังนั้น เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นแก่ผู้หนักคดีจึงต้องถือว่าสังคมได้รับความเสียหายไปด้วย รัฐไม่ควรปฏิเสธการเยียวยาสังคมเพียงเพราะต้องการปฏิเสธการเยียวยาบุคคลซึ่งรัฐเห็นว่าเป็นผู้ไม่เคารพกระบวนการยุติธรรม หากมีผู้ต้องโทษตามคำพิพากษานักโทษก็เป็นที่หน้าของรัฐในการจัดให้ได้ว่าผู้นั้นมารับโทษ ไม่ใช่ตัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุคคลเหล่านั้น รัฐมีหน้าที่จัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 68 วรรคหนึ่ง บทบัญญัติวรรคสองจึงน่าจะขัดหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคหนึ่ง มีความชอบธรรมเนื่องจากมีขึ้นเพื่อคุ้มครองศาลเองและประชาชนไม่ให้ถูกนำคดีอาญามาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อความมุ่งหมายอื่น

¹⁷ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 วรรคสาม.

¹⁸ ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5342/2549 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา แต่บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคสอง มีขึ้นเพื่อคุ้มครองตัวรัฐเอง ไม่ให้บุคคลที่รัฐไม่พึงประสงค์ใช้สิทธิบางประการที่รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ ทั้งน่าจะขัดหลักความได้สัดส่วนและขัดรัฐธรรมนูญ อาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ บทบัญญัติมาตรา 161/1 วรรคสอง จึงไม่มีความชอบธรรม

3. ประสพการณ์ของต่างประเทศในการตีความการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต

ต้องเข้าใจเบื้องต้นก่อนว่าประเทศในระบบซีวิลลอว์ส่วนใหญ่ใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก การฟ้องคดีอาญาถูกดำเนินการโดยเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งหมายถึงพนักงานอัยการเท่านั้น ราษฎรไม่มีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องด้วยตนเอง ประเทศเหล่านี้จึงไม่อาจมีมุมมองว่ารัฐจะฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตแก่ราษฎรของตนเองได้ แตกต่างจากประเทศไทยที่ใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาแบบผสมโดยอนุญาตให้ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายมีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นเอกเทศ แยกต่างหากจากกัน¹⁹ ดังนั้น หลักกฎหมายต่างประเทศที่จะหยิบยกขึ้นมาศึกษาคือกฎหมายของประเทศในระบบคอมมอนลอว์โดยเฉพาะประเทศอังกฤษซึ่งใช้ระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน โดยผู้เขียนจะนำเสนอรายละเอียดของคดีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นภาพว่าการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตของประเทศในระบบคอมมอนลอว์เป็นเช่นใด และศาลรับรู้ถึงความไม่สุจริตของโจทก์ได้อย่างไร

3.1 มาตรการยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ (abuse of process)

ประเทศในระบบคอมมอนลอว์เรียกการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือให้บรรลุวัตถุประสงค์อื่นว่า “การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ (abuse of process)”²⁰ ศาลมองว่าการอนุญาตให้กระบวนการยุติธรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือจะเป็นการกัดกร่อนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม²¹ โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาหมายถึงการฟ้องคดีรวมถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอื่น ๆ เช่น การออกหมายเรียกพยาน ด้วย

¹⁹ ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 14, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2565) 157.

²⁰ เซอร์โรเจอร์ ออโมโรด กล่าวในคดี *R. v. Derby Crown Court Ex p. Brooks*, (1985) 80 Cr. App. R. 164 ว่า “อำนาจของศาลในการยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกิดขึ้นเมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบในศาล (การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ) แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การดำเนินกระบวนการพิจารณาถูกใช้ประโยชน์หรือกระทำโดยมิชอบ ซึ่งกระบวนการพิจารณาเพื่อเกิดกันมิให้จำเลยได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายหรือเพื่อเอาเปรียบในทางเทคนิคอย่างไม่เป็นธรรม หรือ (2) มีความเป็นไปได้ที่เกิดอคติต่อจำเลยในช่วงการเตรียมคดีหรือเตรียมข้อต่อสู้โดยการประวิงกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งในคดีอย่างไม่เป็นธรรม เช่น ไม่ได้เป็นเพราะความซับซ้อนของคดีหรือการกระทำของจำเลยหรือผู้ร่วมกระทำผิดหรือความยากลำบากอย่างแท้จริงในการดำเนินคดี”.

²¹ *Williams v. Spautz* (1992) 107 ALR 635, 641.

แนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่ว่าศาลมีอำนาจดั้งเดิมของตนเองในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาและบุคคลที่อยู่ในห้องพิจารณา²² ควบคู่กับอำนาจในการลงโทษบุคคลซึ่งหาละเมิดอำนาจศาล²³ ที่กล่าวว่าอำนาจดั้งเดิมของศาลหมายความว่าอำนาจนี้เป็นอำนาจที่ศาลมีอยู่เองไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้²⁴ แต่เดิมศาลมีอำนาจในการสั่งให้ยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา (injunction to stay proceeding) ได้²⁵ ตามหลัก “ผู้ใดมาหาความเที่ยงธรรมต้องมาด้วยมือสะอาด (he who comes into equity must come with clean hands)” ซึ่งเป็นหลักเอควิตี้ประการหนึ่ง²⁶ ในช่วงแรกหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบนี้ใช้ในคดีแพ่ง²⁷ ต่อมาถูกขยายไปใช้ในคดีอาญาด้วย²⁸ คดีอาญาเรื่องแรกที่มีการใช้อำนาจยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ ได้แก่ คดี *Connelly v. DPP*²⁹ นอกจากการสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยศาลแล้ว ประเทศในระบบคอมมอนลอว์ยังอนุญาตให้พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุม (take over) และยุติคดี (discontinue) โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจเรียกว่า “อำนาจที่จะไม่ฟ้องคดีอีกต่อไป (nolle prosequi)”³⁰ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีสิ้นสุดลงเช่นกัน อย่างไรก็ตามอำนาจในการเข้าควบคุมและยุติคดีของพนักงานอัยการจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยตรงต่างจากอำนาจของศาลซึ่งถือเป็นอำนาจดั้งเดิมตามหลักเอควิตี้ ทั้งนี้ ประเด็นเรื่องอำนาจของพนักงานอัยการไม่อยู่ในขอบเขตของบทความฉบับนี้

แม้ศาลในระบบคอมมอนลอว์มีอำนาจสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้โดยถือเป็นอำนาจดั้งเดิมของศาล แต่ก็มีหลักที่ยึดถือกันโดยทั่วไปว่า ศาลจะไม่ใช้อำนาจสั่งให้ยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาเว้นแต่จะเป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่ง (sparingly) และเป็นกรณียกเว้นอย่างยิ่ง (very exceptional case)³¹

²² *R. v. Denbighshire Justices*, 1846 WL 5585.

²³ *In re Sutter*, 543 F.2d 1030 (2d Cir. 1976), 1038.

²⁴ Andrew LT Choo (เชิงอรรถ 9) 3. และลอร์ดแบล็กเบิร์น (Lord Blackburn) เคยกล่าวไว้ในคดี *Metropolitan Bank v. Pooley* (1885) LR 10 App Cas 210 at 220-221 ว่า “การดำเนินคดีโดยมิชอบปราศจากเหตุอันสมควรเพื่อกลั่นแกล้งและก่อกวน ศาลมีสิทธิปกป้องตนเองจากการกระทำดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้านจากอีกฝ่าย จากบันทึก จากถ้อยคำของลูกขุน หรือจากพยานหลักฐานบ่งชี้ ศาลรับรู้ได้โดยจิตสำนึกจากคำเบิกความและมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวหรือในกรณีที่เห็นสมควรอาจมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีก็ได้”.

²⁵ ‘Equity Jurisdiction to Enjoin Criminal Proceedings’ (1915) 24 The Yale Law Journal 327.

²⁶ ดูประกอบ สุรัชดา ธีรี, เอควิตี้ : หลักแห่งความยุติธรรมในกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2565).

²⁷ Andrew LT Choo (เชิงอรรถ 9) 2. และ Stephen Lawrence, ‘Abuse of Judicial Process in Criminal Proceedings’ (Law Society of Fiji Conference 2015) 5.

²⁸ Andrew LT Choo (เชิงอรรถ 9) 5.

²⁹ *Connelly v. DPP*, [1964] A.C. 1254, 1355. เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นเรื่องการห้ามดำเนินคดีซ้ำสอง.

³⁰ Brian A Grossman, ‘Prosecuting Practices And The Administration of Criminal Justice in Canada’ (LL.M. Thesis, McGill University 1967) 13 <<https://escholarship.mcgill.ca/concern/theses/0k225c543?locale=en>> สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2565.

³¹ *R. v. Leclair*, 1956 CarswellOnt 6.

พฤติการณ์แห่งคดีที่ศาลจะสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา มีตัวอย่างดังนี้

(ก) **การฟ้องซ้ำ** โดยการฟ้องคดีอาญาข้อหาเบิกความเท็จหรือข้อหาอื่นเป็นคดีใหม่หลังจากที่จำเลยถูกตัดสินให้พ้นผิดในคดีเดิม³²

(ข) **ฟ้องคดีใหม่เพื่อตอบโต้ที่จำเลยให้การปฏิเสธในคดีก่อน**³³

ในคดี *R. v. Iron* เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1984 นายโทมัส เค ไอรอน ถูกเจ้าพนักงานตำรวจสายตรวจคนหนึ่งเรียกให้หยุดรถเพื่อตรวจค้นตามปกติ แต่เขาแจ้งว่าตนเองชื่อ นายแฟรงค์ เอ็กซ์ ไอรอน ซึ่งเป็นชื่อปลอม เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจตรวจสอบประวัติ ไม่พบว่ามีชื่อนี้ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลผู้มีใบอนุญาตขับขี่ เจ้าพนักงานตำรวจจึงแจ้งข้อหาขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับขี่ (driving while disqualified) และออกใบสั่งระบุว่าผู้ต้องหาชื่อนายแฟรงค์ เอ็กซ์ ไอรอน หลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจสืบทราบว่ายืนยันแล้วว่าแท้จริงแล้วเขามีชื่อว่า นายโทมัส เค ไอรอน ไม่ใช่ นายแฟรงค์ เอ็กซ์ ไอรอน ตามที่ได้รับแจ้ง ต่อมาเขาถูกจับในข้อหาขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับขี่ และถูกฟ้องเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1984 จำเลยให้การปฏิเสธ ต่อมาในวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ. 1984 จำเลยถูกจับอีกครั้งในข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เนื่องจากจำเลยแจ้งชื่อปลอม

ในการสืบพยาน เจ้าพนักงานตำรวจจับตอบคำถามค้านข้อหนึ่งว่า

“คำถาม เขา (จำเลย) ไม่ควรถูกดำเนินคดีนี้ พูดยืนยันถูกหรือไม่ ?

คำตอบ ใช่”

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดทั้งสองข้อหา

จำเลยอุทธรณ์ทั้งสองข้อหา แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะข้อหาที่ 2 ได้แก่ ข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ซึ่งมีปัญหาต้องวินิจฉัยเสียก่อนว่า การดำเนินคดีจำเลยในข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1970 มาตรา 118 (a) เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบเนื่องจากการละเมิดสิทธิของจำเลยตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประเทศแคนาดา (The Canadian Charter of Rights and Freedoms) ซึ่งเป็นส่วนที่ 1 ของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1982 หรือไม่

ศาลอุทธรณ์โดยผู้พิพากษารอชกกาย เห็นว่า ในวันเกิดเหตุ เจ้าพนักงานตำรวจทราบอยู่แล้วว่าจำเลยแจ้งชื่อปลอม แต่ก็ไม่ได้แจ้งข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานแก่จำเลย เจ้าพนักงานตำรวจเพิ่งแจ้งข้อหาดังกล่าวในวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ. 1984 หลังจากที่จำเลยให้การปฏิเสธข้อหาขับรถโดยไม่มีสิทธิเมื่อครั้งมาขึ้นศาลในวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1984 ไปแล้ว

³² Rosemary Pattenden, ‘Abuse of Process in Criminal Litigation’ (1989) 53 J CRIM L 341, 347. และดู *DPP v. Humphrys (Bruce Edward)*, 1975 WL 45441.

³³ *R v. Iron*, 1985 CarswellSask 42. ผู้พิพากษารอชกกายกล่าวเพิ่มเติมว่า “หลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายของเรา มีว่า บุคคลไม่ควรถูกลงโทษสำหรับการใช้สิทธิที่จะให้การปฏิเสธ ทุกคนที่ถูกจับมีสิทธิที่จะมีโอกาสใช้สิทธิในศาล ทุกคนมีสิทธิที่จะบอกว่ารัฐต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความผิดของเขา จากข้อเท็จจริงในคดีนี้ไม่อาจหลีกเลี่ยงข้อสรุปที่ว่า หลังจากที่ยังจำเลยให้การปฏิเสธข้อหาแรก รัฐมุ่งหมายที่จะลงโทษจำเลยเพียงเพราะจำเลยใช้สิทธิของตนเองซึ่งก็คือสิทธิที่จะให้การปฏิเสธเพื่อให้รัฐพิสูจน์ความผิดตามที่กล่าวหา... รัฐไม่ควรได้รับอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบผ่านกระบวนการพิจารณาที่ไม่เป็นธรรมนี้”.

และผู้พิพากษารอทศทายกล่าวอีกว่า “หลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายของเรามีว่า บุคคลไม่ควรถูกลงโทษสำหรับการใช้สิทธิที่จะให้การปฏิเสธ ทุกคนที่ถูกจับมีสิทธิที่จะมีโอกาสใช้สิทธินี้ในศาล ทุกคนมีสิทธิที่จะบอกว่ารัฐต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความผิดของเขา จากข้อเท็จจริงในคดีนี้ไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะสรุปได้ว่า หลังจากที่ยำเลยให้การปฏิเสธข้อหาแรก รัฐมุ่งหมายที่จะลงโทษจำเลยเพียงเพราะจำเลยใช้สิทธิของตนเองซึ่งก็คือ สิทธิที่จะให้การปฏิเสธเพื่อให้รัฐพิสูจน์ความผิดตามที่กล่าวหา... รัฐไม่ควรได้รับอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบผ่านการกระบวนการพิจารณาที่ไม่เป็นธรรมนี้”³⁴ อุดรธณ์ของจำเลยในข้อหานี้เพิ่มขึ้น

จากคดีที่ยกมา ในคดีแรกจำเลยให้การปฏิเสธซึ่งเป็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทำให้จำเลยถูกฟ้องคดีหลังเพื่อตอบโต้การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลจึงเห็นว่าการฟ้องคดีหลังเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ

(ค) ฟ้องคดีอาญาเพื่อกดดันให้ลูกหนี้ชำระหนี้³⁵

ใน *R v. Brown* นางสาวเอดา วิลสัน เป็นโจทก์ฟ้องนายเฟดเดอริก ซี บราวน์ ข้อหาฉ้อโกงเงินจำนวน 50 เหรียญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 269 (1) (a) (เดิม) ระหว่างพิจารณาได้ความจากตัวโจทก์ตอบคำถามค้านของทนายจำเลยดังนี้

“คำถาม คุณวิลสัน ที่จริงแล้วคุณนึกถึงแค่เพียงการได้เงินคืนเท่านั้นใช่หรือไม่?

คำตอบ ใช่

คำถาม แน่สิ นี่ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดาไม่ใช่หรือ แล้วคุณฟ้องจำเลยเพียงเพราะต้องการได้เงินคืนเท่านั้นใช่หรือไม่?

คำตอบ ใช่”

เมื่อได้ความดังที่ทนายจำเลยจึงขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยอ้างว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาเพียงเพราะต้องการได้เงินคืนจากจำเลยเท่านั้น ทนายจำเลยกล่าวเพิ่มเติมว่าความผิดอาญาเป็นเรื่องของการกระทำความผิดต่อรัฐ ศาลไม่ควรถูกนำมาใช้เพื่อบังคับชำระหนี้หรือใช้ในการยุติข้อเรียกร้องในทางแพ่ง จากที่โจทก์ตอบคำถามค้านเห็นได้ชัดว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ³⁶ ผู้พิพากษาแลทซ์ฟอร์ดยกเอาหลักที่ผู้พิพากษาแมกเคย์เคยวางไว้ในคดี *R v. LeClair* ซึ่งจำเลยถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานลักทรัพย์ แม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการฟ้องคดีเพื่อบังคับหนี้ทางแพ่งด้วยก็ตาม ว่า “... การใช้กฎหมายอาญาเพื่อบังคับหนี้ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ เห็นว่า พยานหลักฐานชัดเจนแล้วว่าโจทก์พยายามเรียกเก็บเงินที่เคยเรียกเก็บไม่ได้ โจทก์จึงบอกจำเลยถ้าจำเลยไม่ชำระหนี้ โจทก์จะฟ้องคดีอาญาจึงสันนิษฐานได้ว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาเพราะจะพยายามบังคับชำระหนี้จากจำเลยซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบอย่างแน่นอน กฎหมายอาญามีได้ถูกตราขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลใด

³⁴ เพิ่งอ้าง 46-49.

³⁵ *R v. Brown* (1963) 7 Crim. L.Q. 238; *R v. Sparks*, [1981] OJ No 3308, 65 CCC (2d) 476; *Spautz v. Williams Spautz v. Rayner and Another Williams and Others v Spautz*, [1983] 2 NSWLR 506; *R v. Waugh*, [1985] NSJ No 315, 68 NSR (2d) 247, 21 CCC (3d) 80, 14 WCB 393.

³⁶ *R v. Brown* (เชิงอรรถ 35).

ให้บังคับชำระหนี้ ศาลมีอำนาจดั้งเดิมที่จะป้องกันการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบนี้โดยการสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือยกฟ้อง แต่อำนาจนี้ต้องใช้ในกรณีจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นกรณียกเว้นอย่างยิ่ง”³⁷ สำหรับคดีนี้ การชู้หรือการบังคับ (ให้ชำระหนี้) มิใช่เหตุผลเดียวในการฟ้องคดีอาญา เมื่อพิจารณาปัจจัยแวดล้อมในคดีนี้และเพื่อรับรองหลักทั่วไปในการใช้อำนาจดั้งเดิมของศาล และยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงที่เป็นข้อยกเว้นอย่างยิ่ง จึงมีคำสั่งยกคำร้อง และนายจำเลยแนะนำให้จำเลยไม่นำสืบพยานหลักฐาน จึงมีคำสั่งให้ยกคำร้องขอให้ศาลสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา³⁸

เปรียบเทียบกับคดี *R v. Sparks* ในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1980 ธนาคารโทรอนโต โดมิเนียน โอนเงินจำนวน 600 เหรียญ เข้าบัญชีของนายสปาร์กส์ด้วยความผิดพลาด ต่อมาเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1980 นายสปาร์กส์ถอนเงินไป 610 เหรียญ แล้วปิดบัญชี ธนาคารจึงฟ้องนายสปาร์กส์เป็นความผิดอาญาข้อหาหลักทรัพย์ซึ่งมีมูลค่าเกินกว่า 200 เหรียญ นายสปาร์กส์ยื่นคำร้องฉบับวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1981 ขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา อ้างว่าคดีนี้เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ จากการไต่สวนพยานปากนางสาวมาเรีย เบทเทนคอร์ท เจ้าหน้าที่บริหารของธนาคารสาขาเร็กซ์เดลได้ความว่า เมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1980 พยานโทรศัพท์แจ้งนายสปาร์กส์ว่ามีความผิดพลาดเกี่ยวกับบัญชีของเขา ขอให้เขามาพบผู้จัดการสาขา และในวันที่ 23 กันยายน ค.ศ. 1980 พยานก็โทรศัพท์ติดต่อนายสปาร์กส์อีกครั้ง และยังส่งจดหมายลงทะเบียนไปถึงนายสปาร์กส์ด้วย จดหมายดังกล่าวมีเนื้อหว่า

“เนื่องจากความผิดพลาดของธนาคารทำให้คุณได้รับเงินจำนวน 600 เหรียญ ในวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1980 และในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1980 คุณถอนเงินจำนวน 610 เหรียญ และปิดบัญชีไป หากคุณไม่คืนเงินภายใน 10 วัน นับแต่วันนี้ ฝ่ายกฎหมายของเราจะดำเนินการตามที่เห็นว่าจำเป็น”

หลังครบกำหนดเวลา 10 วัน นายสปาร์กส์ก็ไม่ติดต่อกลับ พยานจึงแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจ

ผู้พิพากษากราเบิร์นวินิจัยว่า “จากคำเบิกความของนางสาวมาเรียซึ่งเป็นหัวใจหลักในประเด็นนี้ เห็นว่า หากจำเลยคืนเงินจำนวน 600 เหรียญ ให้แก่ธนาคารภายใน 10 วัน เรื่องจะจบลง และได้ความจากนางสาวมาเรียอีกว่า หากจำเลยถูกพิพากษาว่ามีความผิด โจทก์จะขอให้ศาลสั่งให้จำเลยคืนเงินจำนวนดังกล่าวด้วย... จึงสรุปได้ว่า เป็นที่ชัดแจ้งว่าโจทก์ไม่มีเจตนาดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย หากมีการคืนเงินจำนวน 600 เหรียญ ให้แก่โจทก์ โดยในช่วงเวลาดังกล่าวนางสาวมาเรียตัวแทนโจทก์ ไม่ได้พิจารณาธุรกรรมอื่นใดเลยนอกจากเรื่องทางแพ่ง” และศาลอ้างหลักทั่วไปว่า “ในเบื้องต้นอาชญากรรมเป็นเรื่องของการกระทำความผิดต่อรัฐ ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจะไม่มีคำพิพากษาที่ทำให้ลูกหนี้เกิดความกลัว ผู้ที่ฟ้องคดีอาญาเพื่อบังคับชำระหนี้ทางแพ่งเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ”

³⁷ *R v. Leclair*, [1956] OJ No 162, [1956] OWN 336, 115 CCC 297, 23 CR 216, 1956 CarswellOnt 6.

³⁸ *R v. Brown* (เชิงอรรถ 35) 242.

นอกจากนี้ผู้พิพากษากราเบิร์นยังวินิจฉัยต่อไปอีกว่า แม้การใช้กระบวนการทางอาญาเพื่อบังคับชำระหนี้ในลักษณะนี้เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบก็ตาม แต่ก็ได้หมายความว่า ศาลจะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาเสมอไป ท่านยกหลักที่ผู้พิพากษาแลทซ์ฟอร์ดกล่าวไว้ในคดี *R v. Brown* ข้างต้นว่าการใช้ดุลพินิจในการสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะเหตุการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบจะต้องเป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นกรณียกเว้นอย่างยิ่งเท่านั้น สำหรับคดีนี้ ข้อความในจดหมายที่นางสาวมาเรียมีถึงจำเลยขอให้คืนเงินเพื่อจบเรื่องนั้น ท่านเห็นว่า “ในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่ปรากฏว่าโจทก์มีเจตนาจะดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย ข้อเท็จจริงในคดีนี้แตกต่างจากข้อเท็จจริงในคดี *R v. Brown* เพราะในคดีดังกล่าวไม่มีการแจ้งเตือนจำเลยก่อนฟ้องคดีอาญาเลย แต่ในคดีนี้มีการบอกกล่าวก่อน และโจทก์รอถึง 4 เดือน หลังส่งจดหมายถึงฟ้องคดีอาญา... เป็นที่ชัดเจนว่า ศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบังคับชำระหนี้ทางแพ่งเท่านั้น (โจทก์) ไม่ได้ต้องการทำสิ่งที่ถูกต้องแก่สังคม และไม่ได้มีเจตนาดำเนินคดีอาญาต่อจำเลยมาตั้งแต่แรก โจทก์เพียงแต่ต้องการบังคับชำระหนี้ทางแพ่งของตนเท่านั้น จึงเป็นวิธีการคุกคามของโจทก์” ท่านจึงเห็นว่า กรณีนี้เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นพฤติการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาเนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบ³⁹

จะเห็นได้ว่า แม้ศาลจะยอมรับว่าการดำเนินคดีอาญาต่อลูกหนี้เพื่อบีบบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทางแพ่งนั้นเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการขัดหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาซึ่งเป็นเรื่องความผิดที่กระทำต่อรัฐ ไม่ควรถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบังคับชำระหนี้หรือข้อเรียกร้องในทางแพ่งและถือเป็นอำนาจดั้งเดิมของศาลในการสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม แต่ศาลจะมีคำสั่งดังกล่าวก็ต่อเมื่อเป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นข้อยกเว้นอย่างยิ่งเท่านั้น เห็นได้จากคดี *R v. Sparks* ว่า ทันทีที่ธนาคารทราบว่าการนายสปราร์กส์ถอนเงินที่โอนผิดเข้าบัญชีของตนไปและปิดบัญชี ธนาคารติดต่อให้นายสปราร์กส์มาพูดคุยกับผู้จัดการธนาคารถึง 2 ครั้ง และส่งจดหมายบอกกล่าวให้นายสปราร์กส์นำเงินมาคืน เมื่อนายสปราร์กส์ไม่คืนเงิน ธนาคารจึงฟ้องคดี ซึ่งระยะเวลานับแต่วันที่นายสปราร์กส์ถอนเงินจนถึงวันฟ้องนานถึง 4 เดือน ศาลจึงมองว่าในวันที่ธนาคารทวงเงินนายสปราร์กส์นั้น ธนาคารยังไม่มีเจตนาดำเนินคดีอาญาต่อนายสปราร์กส์ ธนาคารเพิ่งมีเจตนาดำเนินคดีอาญาต่อนายสปราร์กส์เมื่อธนาคารแน่ใจแล้วว่านายสปราร์กส์ไม่คืนเงินให้ แสดงว่า ธนาคารต้องการใช้คดีอาญาเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้นายสปราร์กส์คืนเงินดังกล่าวให้เท่านั้น คดีนี้แตกต่างจากคดี *R v. Brown* ที่แม้นางสาววิลสันตอบคำถามค้านรับว่าตนฟ้องคดีอาญา เพราะต้องการให้นายบราวน์คืนเงินให้ก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า นางสาววิลสันเคยทวงถามหรือขู่ให้นายบราวน์ให้ชำระหนี้ทางแพ่งมาก่อน นางสาววิลสันมาฟ้องคดีอาญาในคราวเดียว จึงยังไม่แน่ชัดว่านางสาววิลสันฟ้องคดีอาญาเพื่อบังคับชำระหนี้จากนายบราวน์เพียงอย่างเดียวหรือไม่ ศาลจึงไม่สั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา

³⁹ *R v. Sparks* (เชิงอรรถ 35).

มาตรการยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบนี้มีข้อดีตรงที่ศาลสามารถจัดคดีที่ถูกใช้เพื่อความมุ่งหมายอื่นนอกจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย⁴⁰ โดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ซึ่งอาจเสี่ยงว่าคดีที่ฟ้องร้องใหม่นี้อาจเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริตเสียเอง นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบมิได้เป็นเหตุในการสั่งให้ยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งคดีเท่านั้น แต่ศาลอาจยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้ด้วย เช่น คำสั่งยกคำร้องขอออกหมายเรียกจำเลย⁴¹ หรือคำร้องขอเลื่อนคดี⁴² และยังรวมถึงการกระทำโดยมิชอบของรัฐ เช่น การแอบฟังบทสนทนาระหว่างจำเลยกับทนายความด้วย⁴³ แต่ประเด็นเหล่านี้อยู่นอกขอบเขตของบทความฉบับนี้

3.2 ความรับผิดเพื่อการละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย (malicious prosecution)

การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ไม่เป็นความผิดอาญา แต่เป็นการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งเป็นคดีละเมิด เหตุที่ยกกฎหมายนี้ขึ้นศึกษาเนื่องจากหากพิจารณาเฉพาะลักษณะของการกระทำแล้วมีความคล้ายคลึงกับการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 เป็นอย่างมาก จึงควรศึกษาแนวคิดและวิธีการตีความละเมิดข้อหานี้เพื่อเป็นตัวอย่างการตีความกฎหมายไทย ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าแม้ว่าละเมิดข้อหานี้จะใช้คำว่า “การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย” แต่การกระทำที่เป็นความผิดเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้องคดี เช่น การแจ้งความหรือการขอให้เจ้าพนักงานออกหมายจับด้วย

3.2.1 หลักเกณฑ์การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย

ในเบื้องต้นต้องเข้าใจก่อนว่า แม้ว่าศาลในคดีเดิมพิพากษายกฟ้องก็ได้หมายความว่าจำเลยในคดีดังกล่าวจะสามารถฟ้องโจทก์ให้รับผิดชอบละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายได้เสมอไป⁴⁴ การดำเนินคดีที่จะเป็นละเมิดข้อหานี้จะต้องเป็นการดำเนินคดีที่ปราศจากเหตุอันควรเชื่อหรือความเป็นไปได้ว่าจำเลยกระทำผิด ดังที่เรียกเป็นภาษาละตินว่า *animus iniuriandi* โดยคำว่า *animus* แปลว่า intent ส่วน *iniuriandi* แปลว่า injure ดังนั้น คำว่า *animus iniuriandi* จึงหมายถึงเจตนาทำร้ายผู้อื่น หรือตามหลักกฎหมายอังกฤษเรียกว่า “เจตนาชั่วร้าย (malice)” โดยเจตนาชั่วร้ายอาจเกิดขึ้นได้ทั้งขณะเริ่มดำเนินคดีหรือระหว่างการดำเนินคดีอยู่⁴⁵

⁴⁰ George L. Blum 1 Am Jur 2d Abuse of Process § 1.

⁴¹ *R v. Grays Justices Ex p. Low*, 1988 WL 623904; [1990] 1 Q.B. 54; [1989] 2 W.L.R. 948; [1988] 3 All E.R. 834; [1988] 5 WLUK 183; (1989) 88 Cr. App. R. 291; (1988) 152 J.P. 627; [1989] Crim. L.R. 69; (1988) 152 J.P.N. 687; (1988) 138 N.L.J. Rep. 159.

⁴² *R v. Wells Street Magistrates' Court, ex p Albanese*, [1982] QB 333, [1981] 3 All ER 769, [1981] 3 WLR 694.

⁴³ *R v. Grant (Edward)*, [2005] 3 W.L.R. 437.

⁴⁴ *Caldwell v. Bennett*, 22 S.C. 1 (1884).

⁴⁵ Chuks Okpaluba, ‘Reasonable and Probable Cause in the Law of Malicious Prosecution: A Review of South Africa and Commonwealth Decisions’ (2013) 16 Potchefstroom Elec LJ 240, 241.

คดีแรกที่ศาลของประเทศอังกฤษวางหลักเรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ได้แก่ คดี *Savile v. Roberts*⁴⁶ ซึ่งเกิดขึ้นในศาลคิงส์เบนช์ (the Court of king's bench) ซึ่งเป็นศาลชานเซอร์รี่ (the Court of Chancery) ในคดีเดมนายโรเบิร์ตเป็นโจทก์ฟ้องนายชาวิลเป็นจำเลย ในข้อหาก่อการจลาจล ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า นายชาวิลไม่มีความผิด พิพากษายกฟ้อง นายชาวิลจึงฟ้องนายโรเบิร์ตได้รับผิดฐานละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ผู้พิพากษาโฮลท์วางหลักว่า โจทก์คดีนี้เพียงแต่พิสูจน์ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ยังไม่เพียงพอที่จะฟังว่าโจทก์คดีเดิมฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย โจทก์คดีนี้จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าโจทก์คดีเดิมมีเจตนาชั่วร้ายอย่างชัดแจ้ง และการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นสิ่งชั่วร้าย นอกจากนั้นโจทก์ยังต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหาย ผู้พิพากษาโฮลท์วางหลักเพิ่มเติมด้วยว่าความเสียหายอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ความเสียหายต่อชื่อเสียง กล่าวคือ การถูกฟ้องคดีทำให้เกิดเรื่องอื้อฉาว ประเภทที่ 2 ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพ กล่าวคือ การถูกฟ้องคดีทำให้ผู้ถูกฟ้องคดีเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ หรือถูกคุมขัง และประเภทที่ 3 ความเสียหายต่อทรัพย์สิน กล่าวคือ การถูกฟ้องคดีทำให้ผู้ถูกฟ้องต้องสูญเสียเงินทองหรือค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี ดังนั้น เขาจึงมีสิทธิฟ้องคดีใหม่เพื่อเรียกร้องการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวได้

ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ แต่เนื่องจากทั้งสองประเทศนี้รับหลักกฎหมายละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายไว้พร้อมกับการรับระบบคอมมอนลอว์ ทั้งสองประเทศจึงนำหลักนี้ไปปรับใช้แก่การฟ้องคดีของพนักงานอัยการด้วย โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าการใช้สิทธิเริ่มต้นคดีโดยเจตนาชั่วร้ายเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบ (abuse of right) รูปแบบหนึ่ง⁴⁷ รากฐานความคิดที่ทำให้ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับว่าประชาชนมีสิทธิฟ้องละเมิดเนื่องจากเจ้าพนักงานของรัฐดำเนินคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายปรากฏผ่านคดี *Albright v. Oliver*⁴⁸ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ถูกจับโดยกล่าวหาว่าครอบครองสารเสพติด โดยไม่มีเหตุอันควรเชื่อเช่นนั้น ศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาสั่งว่าผู้ถูกจับสามารถฟ้องร้องได้ เนื่องจากถือว่าประชาชนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่จะไม่ถูกค้น จับ หรือ ออกหมายโดยไม่มีเหตุอันควรตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4⁴⁹ เจตนาชั่วร้ายของเจ้าพนักงานอาจเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานให้การเท็จหรือเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนทำให้จำเลยถูกฟ้องก็ได้⁵⁰

ความรับผิดเพื่อการละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายอาจแบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ประการ⁵¹ กล่าวคือ

⁴⁶ *Savile v. Roberts* [1795] 1 Ld. Raym. 374, from English Reports Full Reprint Vol 91 <<http://www.commonlii.org/uk/cases/EngR/1792/2096.pdf>> สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2563.

⁴⁷ JF Clerk and others, *Clerk & Lindsell on torts* (Sweet & Maxwell 2000) § 16-01.

⁴⁸ *Albright v. Oliver*, 510 U.S. 266, 114 S. Ct. 807, 127 L. Ed. 2d 114 (1994).

⁴⁹ *Johnson v. DeKalb Cty., Georgia*, 391 F. Supp. 3d 1224 (N.D. Ga. 2019).

⁵⁰ *Black v. Wigington*, 811 F.3d 1259 (11th Cir. 2016).

⁵¹ Marc Franklin, *Gilbert Law Summaries Torts* (Harcourt Brace Legal & Professional 2017) 361.

1. จำเลยเป็นฝ่ายตั้งต้นให้มีการดำเนินคดีอาญาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาต่อไป ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ประชาชนมีเพียงสิทธิเริ่มต้นคดีโดยการร้องทุกข์กล่าวโทษเท่านั้น ดังนั้น องค์ประกอบที่ว่าจำเลยเป็นฝ่ายเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญาจึงหมายถึงการดำเนินคดีอาญามีขึ้นจากข้อกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานอื่นของรัฐ การดำเนินคดีอาญาดังกล่าวหมายรวมถึงการออกหมายเรียกและการฟ้องโจทก์เป็นคดีด้วย⁵²

2. มีเจตนาชั่วร้าย (malice) และไม่เป็นไปได้อย่างที่จะชนะคดี (lack of probable cause)

3. คดีสิ้นสุดลงโดยจำเลยเป็นฝ่ายแพ้คดี ทั้งนี้ ต้องเข้าใจว่าการดำเนินคดีโดยเจตนาชั่วร้ายมุ่งพิจารณาความเชื่อซึ่งเป็นเรื่องอัตวิสัยของจำเลยเป็นหลักว่า ความเชื่อที่ว่าโจทก์เป็นผู้กระทำผิดนั้น วิญญูชนเห็นว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ ดังนั้น ในคดีเดิมศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยฟังว่าโจทก์ไม่ได้กระทำความผิดหรือยกฟ้องเพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้โจทก์ก็ไม่ใช่สาระสำคัญที่ต้องใช้พิจารณา⁵³ และ

4. ทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์⁵⁴

องค์ประกอบข้อที่หน้าจะใกล้เคียงกับการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตของประเทศไทย ได้แก่ องค์ประกอบเรื่องเจตนาชั่วร้าย ส่วนองค์ประกอบข้ออื่นไม่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายไทย ในบทความฉบับนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะองค์ประกอบเรื่องเจตนาชั่วร้ายเท่านั้น

3.2.2 ความหมายของเจตนาชั่วร้าย

ดังที่กล่าวไปแล้ว การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายในระบบคอมมอนลอว์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 จึงควรหยาบความหมายของคำว่า “เจตนาชั่วร้าย” มาศึกษาโดยละเอียดเพราะอาจนำไปเปรียบเทียบเพื่อกำหนดลักษณะของการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตได้ ทั้งนี้ คำว่า “เจตนาชั่วร้าย” ไม่ได้หมายถึงการจงใจกระทำความผิดอันทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายโดยปราศจากอำนาจกระทำหรือข้อแก้ตัวสำหรับการกระทำนั้น⁵⁵ เหมือนหลักกฎหมายเรื่องละเมิดทั่วไปของประเทศในระบบซีวิลลอว์

เดิมคำว่าเจตนาชั่วร้ายในกฎหมายละเมิดของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ทุกฐานความผิดมีความหมายเดียวกับความหมายตามภาษาชาวบ้าน ในคดี *Hicks v. Faulkner* ศาลอธิบายคำว่าเจตนาชั่วร้ายในละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายมีความหมายเช่นเดียวกับความหมายโดยทั่วไปซึ่งหมายถึงเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริง (actual malice) เรียกว่า *malus*

⁵² เพิ่งอ้าง.

⁵³ ‘Malicious Prosecution’ in David S Garland, et al. (ed) *American and English Encyclopaedia of Law* (Edward Thompson Co., no publication date) 653.

⁵⁴ *Uboh v. Reno*, 141 F.3d 1000 (11th Cir. 1998).

⁵⁵ Francis M Burdick, *The Law of Torts: A Concise Treatise on the Civil Liability at Common Law and Under Modern Statutes for Actionable Wrongs to Person and Property* (Beard Books 1905) 251.

*animus*⁵⁶ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดกระต้นด้วยความอาฆาตมาดร้ายหรือความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่น⁵⁷ คำว่า “เจตนาชั่วร้าย” ในความหมายดั้งเดิมจึงหมายถึงการกระทำโดยอาฆาตมาดร้าย (spite) หรือประสงค์ร้าย (ill will) ต่อผู้อื่น⁵⁸ หรือหมายถึงความปรารถนาที่จะแก้แค้นหรือระบายความโกรธต่อผู้อื่น⁵⁹ หรือรวมถึงความรู้ที่ไม่ชอบธรรมหรือข้อมูลที่ฟังไม่ขึ้น⁶⁰ ในคดี *Bromage v. Prosser* ผู้พิพากษาเบย์ลีย์เรียกเจตนาชั่วร้ายเช่นนี้ว่า “เจตนาชั่วร้ายตามความเป็นจริง (malice in fact)” โดยอธิบายว่าหมายถึงความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่น⁶¹

ตัวอย่างของการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริง เช่น คดี *Jackson v. Beckham* โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลย โจทก์ลาพักร้อนนาน 2 สัปดาห์ เพื่อไปช่วยภริยาขนย้ายของที่ต่างเมือง ระหว่างนั้นจำเลยไปแจ้งความว่าโจทก์ลักขุดยูนีฟอรัมของจำเลยไปทำให้โจทก์ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุม แต่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องโจทก์เนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ โจทก์จึงมาฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้เรียกค่าเสียหายฐานละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลวินิจฉัยความหมายของเจตนาชั่วร้ายว่า พยานหลักฐานฟังเป็นยุติว่า คดีเดิมจำเลยฟ้องโจทก์ เพราะไม่พอใจที่โจทก์ไม่ยอมกลับมาทำงานก่อนกำหนดที่ลาไว้ตามที่จำเลยสั่ง และจำเลยเชื่อว่าทรัพย์สินบางอย่างหายไป (ความจริงแล้วโจทก์เพียงแต่เก็บชุดไว้ที่บ้านเท่านั้น) เพราะเขาเชื่อว่าโจทก์กำลังจะลาออกจากการงาน เขาจึงทำให้โจทก์ต้องถูกจับ ถูกพิมพ์ลายนิ้วมือ ถูกควบคุมตัวนาน 1 คืน และต้องต่อสู้คดีอาญาเสียค่าใช้จ่าย... การฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย เจตนาชั่วร้ายไม่จำเป็นต้องหมายถึงความโกรธหรือความเคียดแค้นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตอันเป็นการก่อกวน รบกวน หรือไม่ถูกต้องต่อโจทก์ด้วย เชื่อว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายต่อโจทก์⁶²

ในคดี *Stevens v. The Midland Counties Railway Company and Lander* จำเลยเป็นบริษัทจำกัด ส่วนโจทก์เป็นเจ้าของร้านขายของชำในเมืองเชลตันัม วันหนึ่งผ้าใบบางส่วนของจำเลยหายไป ตัวแทนของจำเลยประจำเมืองดาร์บีสืบสวนและพบว่าโจทก์ครอบครองผ้าใบที่หายไปบางส่วน ตัวแทนของจำเลยสอบถามโจทก์ว่าได้ผ้าใบดังกล่าวมาได้อย่างไร โจทก์ตอบว่าเมื่อ 2 ปี ก่อน โจทก์ได้รับมาจากชายที่ชื่อนายเบอร์มิงแฮมซึ่งเป็นคนขนส่งของจำเลย ผ้าใบดังกล่าวเป็นผ้าใบที่นายเบอร์มิงแฮมคลุมถังบรรจุน้ำตาลซึ่งขนส่งมาจากสถานีรถไฟอันไม่ใช่งานของจำเลย ผ้าใบผืนนี้มีขนาด 1 ตารางหลา และมีข้อความของจำเลยปรากฏอยู่ โจทก์ไม่ได้พยายามซุกซ่อนผ้าใบผืนนี้ แต่ใช้เป็นครั้งคราวเมื่อต้องการขนส่งของไปยังสถานีรถไฟ ต่อมานายเบอร์มิงแฮมถูกจับกุม

⁵⁶ คำว่า *malus animus* เป็นภาษาละติน หมายถึง เจตนาเลวร้าย เจตนาทำให้เกิดอันตราย เจตนากระทำสิ่งผิดกฎหมาย หรือกระทำการที่ขัดศีลธรรม. ดู ‘*malus animus*’ <<https://www.oxfordreference.com>> สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2564.

⁵⁷ *Hicks v. Faulkner*, (1878) 8 Q.B.D. 167, 175.

⁵⁸ John Murphy, ‘Malice as an Ingredient of Tort Liability’ (2019) 78 The Cambridge Law Journal 355, 8.

⁵⁹ คำกล่าวของผู้พิพากษาพาร์กเกอร์ ใน *Jones v. Givin* (1713) Gilb. 185 cited in GHL Fridman, ‘Malice in the Law of Torts’ (1958) 21 Mod L Rev 484, 484.

⁶⁰ *Christian v. Hanna*, 58 Mo. App. 37 (1894).

⁶¹ *Bromage v. Prosser*, 1825 WL 3042.

⁶² *Jackson v. Beckham*, 217 Cal. App. 2d 264, 31 Cal. Rptr. 739 (Ct. App. 1963).

ในข้อหาลักผ้าใบ โจทก์ถูกเรียกให้เป็นพยาน แต่คณะลูกขุนเห็นว่านายเบอร์มิงแฮมไม่มีความผิด ตัวแทนของจำเลยจึงขอให้ดำเนินคดีแก่โจทก์ในข้อหาจับของโจรโดยอ้างเหตุว่า “ต้องการลงโทษใครสักคนหนึ่ง เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้คนอื่นลักขโมยเช่นนี้อีก” ต่อมาทนายความของจำเลยยื่นฟ้องโจทก์ หลังจากศาลสืบพยานไปบางส่วนก็มีคำพิพากษายกฟ้อง โจทก์จึงฟ้องจำเลยในข้อหาฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้ายเป็นคดีนี้ ศาลเห็นว่าแม้ว่าเจตนาชั่วร้ายอาจอนุมานได้จากความไม่มีอยู่ของความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควร (reasonable and probable cause) ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและเป็นหน้าที่ของคณะลูกขุน แต่ศาลกล่าวเพิ่มเติมถึงความหมายของคำว่า “เจตนาชั่วร้าย” ว่าตามความหมายโดยทั่วไป เจตนาชั่วร้ายหมายถึงความต้องการให้ผู้อื่นได้รับผลร้ายแต่ในแง่กฎหมาย เจตนาชั่วร้ายหมายถึงการกระทำผิดอย่างจงใจโดยไม่มีเหตุผลหรือข้อแก้ตัวที่ฟังขึ้น ผู้พิพากษาอัลเดอร์สัน เห็นว่า คดีนี้มีหลักฐานในกระบวนการพิจารณามากมายที่แสดงให้เห็นว่าจำเลยฟ้องคดีอาญาโดยไม่มีความสมเหตุสมผลและเหตุอันควรและมีเจตนาชั่วร้าย คณะลูกขุนน่าจะอนุมานได้จากท่าทีที่จำเลยมีต่อโจทก์ว่าจำเลยโกรธแค้นโจทก์ มูลเหตุจูงใจอื่นใดนอกเหนือจากการเริ่มต้นคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมถือเป็นมูลเหตุจูงใจอันชั่วร้าย คดีนี้เป็นการฟ้องคดีอาญาเพื่อข่มขู่ผู้อื่นเพื่อไม่ให้กระทำความเช่นเดียวกันต่อทรัพย์สินของบริษัท ไม่ถือเป็นมูลเหตุจูงใจที่ชอบด้วยเหตุผลของการฟ้องคดีอาญา ดังนั้น การกระทำของตัวแทนจำเลยจึงเป็นการกระทำโดยเจตนาชั่วร้าย⁶³

จากตัวอย่างทั้งสองคดีจะเห็นได้ว่า จำเลยมีความประสงค์ร้ายต่อโจทก์หรือต้องการใช้คดีอาญาเป็นเครื่องมือในการทำร้ายโจทก์จึงเรียกเจตนาชั่วร้ายเช่นนี้ว่าเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริง และเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริงนี้มีนัยของความปรารถนาในความพึงพอใจและผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้กระทำแฝงอยู่⁶⁴ เพราะอย่างน้อยผู้กระทำจะได้รับผลประโยชน์ทางอารมณ์ซึ่งก็คือความสะใจของตนเอง

การตีความคำว่าเจตนาชั่วร้ายยังคงยึดโยงกับความหมายเรื่องความประสงค์ร้ายซึ่งมีความหมายดั้งเดิมเรื่อยมาจนในคดี *McKernan v. Fraser* ผู้พิพากษาอิวาท์ขยายความว่าเจตนาชั่วร้ายหมายถึงความประสงค์ร้ายที่ไม่ขึ้นกับสิ่งใด (independent malevolence) หรือความประสงค์ร้ายที่ไม่ยึดติดต่อสิ่งใด (disinterested malevolence)⁶⁵ ซึ่งพอแปลความได้ว่า ผู้กระทำมุ่งหวังผลประโยชน์แก่ตนเองโดยไม่สนใจว่าการกระทำนั้น ๆ จะทำร้ายผู้อื่นหรือไม่ เป็นเจตนาชั่วร้ายที่ศาลสร้างขึ้นจะเห็นได้ว่าเจตนาชั่วร้ายตามความหมายนี้ห่างไกลจากความหมายเดิมที่ผู้พิพากษาพาร์คและผู้พิพากษาเบย์ลีย์เคยกล่าวไว้ จนเป็นที่มาของการเรียกเจตนาชั่วร้ายเทียมนี้ว่า “เจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมาย (malice in law)”⁶⁶ โดยเจตนาชั่วร้ายประเภทนี้ต้องวินิจฉัยจากพฤติการณ์แวดล้อมประกอบ⁶⁷

⁶³ *Stevens v. The Midland Counties Railway Company and Lander*, 1854 WL 9643.

⁶⁴ GHL Fridman (เชิงอรรถ 59) 484.

⁶⁵ *McKernan v. Fraser* (1931) 46 CLR 343, 398.

⁶⁶ GHL Fridman (เชิงอรรถ 59) 494.

⁶⁷ *Melia v. Neate*, 176 E.R. 347, 764-765; (1863) 3 F. & F. 757; [1863] 1 WLUK 12.

การให้ความหมายของคำว่า “เจตนาชั่วร้าย” ถูกพัฒนาเรื่อยมาจนกลายมาเป็นความหมายที่ใช้กันแพร่หลายที่สุดในปัจจุบัน ได้แก่ มูลเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมหรือเลวร้าย (improper or bad motive)⁶⁸ ในเรื่องนี้เซอร์จอห์น แชลมอนด์ นักวิชาการด้านกฎหมายและอดีตผู้พิพากษาศาลสูงสุดของประเทศนิวซีแลนด์ อธิบายว่าเจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมายหมายถึงเจตนาอันมิชอบ รวมถึงเจตนาใด ๆ ซึ่งกฎหมายถือว่ามิชอบ และก่อให้เกิดความรำคาญ การกระทำโดยเจตนาและกฎหมายถือว่าชั่วร้าย และในทางกฎหมายใช้คำนี้ตามความหมายของนิติศาสตร์ในภาษาละตินใช้คำว่า *malitia* ที่แปลว่า ความเลวร้าย ไม่ว่าทางกายภาพหรือทางจิตใจ ไม่ได้มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงความประสงค์ร้าย (ill will) หรือความคิดร้าย (malevolence) เท่านั้น ดังนั้น เจตนาชั่วร้ายจึงรวมถึงทุกรูปแบบของวัตถุประสงค์ ความปรารถนา เจตนา หรือเหตุจูงใจอันเลวร้าย สำหรับเจตนาแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ เจตนาโดยขัดแย้งกับเจตนาชอบเร้นหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหมายถึงมูลเหตุจูงใจ คำว่าเจตนาชั่วร้ายที่ใช้ในทางกฎหมายรวมถึงเจตนาทั้งสองรูปแบบนี้ด้วย เมื่อเรากล่าวถึงการกระทำใด ๆ ว่ากระทำไปโดยชั่วร้ายจึงหมายถึงทั้งการกระทำโดยเจตนาและหรือการกระทำโดยมีเหตุจูงใจอันมิชอบ⁶⁹

ดังนั้น สำหรับละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายจึงอธิบายได้ว่า เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญามีเพียงประการเดียวคือการนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและเพื่อเป็นการช่วยบังคับตามกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ⁷⁰ มูลเหตุจูงใจอันเหมาะสมเพียงประการเดียวของการดำเนินคดีอาญาคือวัตถุประสงค์ดังกล่าว มูลเหตุจูงใจอื่นนอกเหนือจากนั้น เช่น การฟ้องคดีอาญาที่เป็นการบิดเบือนกระบวนการยุติธรรมด้วยการเริ่มต้นคดีอาญาโดยมีความมุ่งหมายเบื้องต้นอย่างอื่นนอกจากการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ⁷¹ การฟ้องคดีอาญาโดยมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัว⁷² ล้วนเป็นมูลเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี มิได้หมายความว่าเมื่อผู้ใดฟ้องคดีอาญาโดยมีมูลเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมทั่วไปแล้ว ผู้นั้นจะมีความผิดละเมิดข้อหานี้เสมอไป โจทก์ในคดีละเมิดข้อหาฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้ายจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าจำเลยฟ้องคดีอาญาเพราะมีมูลเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมเฉพาะเจาะจงต่อตัวโจทก์⁷³ กล่าวอีกนัยหนึ่งโจทก์เป็นเป้าหมายที่แท้จริงของจำเลย ในคดี *Hogen v. Valley Hospital* โจทก์เป็นแพทย์ที่ไม่ได้ถูกจำเลยร้องเรียน แม้โจทก์จะถูกแพทยสภาไต่สวนและถูกดำเนินคดีอาญาร่วมกับ

⁶⁸ John Murphy, ‘Malice as an Ingredient of Tort Liability’ (2019) 78 The Cambridge Law Journal 355, 9.

⁶⁹ John Salmond, *Salmond on jurisprudence* (Sweet & Maxwell 1966) 374.

⁷⁰ Restatement (Second) of Torts (Am Law Inst. 1977).

⁷¹ § 16:241. Elements of malicious prosecution—Malice or improper purpose, 14D Mass. Prac., Summary of Basic Law § 16:241 (5th ed.).

⁷² *Van Sant v. Am. Exp. Co.*, 169 F.2d 355 (3d Cir. 1947), 358. หรือตัวอย่าง ใน *Hall v. Semple* 176 E.R. 151, 357; (1862) 3 F. & F. 337; [1862] 1 WLUK 34. โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำการโดยชั่วร้ายทำให้โจทก์ถูกกักกันในฐานคนวิกลจริต ผู้พิพากษาคrompton เห็นว่า เจตนาชั่วร้ายไม่ได้หมายความว่าความประสงค์ร้ายเท่านั้น แต่หมายถึงเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมอย่างใด ๆ ด้วย. และดูประกอบ John G Fleming, *The Law of Torts* (8th edn, Law Book 1992) 620.

⁷³ *Savage v. Davis*, 131 N.C. 159, 42 S.E. 571 (1902).

แพทย์คนอื่นที่ถูกจำเลยร้องเรียนก็ตาม โจทก์ไม่ใช่เป้าหมายของจำเลยในคดีก่อน จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายต่อโจทก์⁷⁴

จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่าเจตนาชั่วร้ายถูกพัฒนาเรื่อยมาจากความหมายดั้งเดิมที่หมายถึงความประสงค์ร้ายที่เรียกว่าเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริงหรือเจตนาชั่วร้ายตามความเป็นจริง กลายมาเป็นความหมายเชิงเทคนิค⁷⁵ ซึ่งหมายถึงการฟ้องคดีอาญาโดยมีเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสม⁷⁶ ซึ่งเรียกว่าเจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมาย

มีข้อสังเกตประการสุดท้ายว่า ปัจจุบันเป็นที่ยุติแล้วว่าเจตนาชั่วร้ายในละเมิดข้อหาฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้ายหมายถึงเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมหรือเจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมายซึ่งมีหลายคดีที่ศาลให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุนว่าสามารถอนุมานได้จากการไม่มีอยู่ของความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ ดังนั้น โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์เจตนาชั่วร้ายที่แท้จริงอีก⁷⁷ เว้นแต่โจทก์ต้องการให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเท่านั้นที่โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริง⁷⁸

3.2.3 รูปแบบของเจตนาชั่วร้ายในการดำเนินคดีอาญา

มีความพยายามในการจำแนกรูปแบบของเจตนาชั่วร้ายในการฟ้องคดีอาญา แต่มีข้อสังเกตว่าบางรูปแบบก็ทับซ้อนกัน ไม่อาจแยกจากกันได้เด็ดขาด ในที่นี้จะยกตำรา Restatement of Torts ของสถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ซึ่งแยกแยะความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมซึ่งอาจถือเป็นเจตนาชั่วร้ายในละเมิดข้อหานี้ได้ดังนี้⁷⁹

(ก) เมื่อผู้กล่าวหาไม่เชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิด⁸⁰

การที่แม้แต่ตัวผู้กล่าวหาเองยังไม่เชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดย่อมเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้กล่าวหาไม่มีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม⁸¹

ในคดี *Thompson v. Schulz* นายทอมป์สันว่าจ้างนายชูลท์ซให้ต่อเติมรถบรรทุกขายอาหาร นายทอมป์สันชำระค่าจ้างบางส่วนให้นายชูลท์ซแล้ว แต่นายชูลท์ซมีหนี้ค่าแรงและค่าสัมภาระจำนวนหนึ่ง คนงานของนายชูลท์ซและคนขายสัมภาระจึงแจ้งให้นายทอมป์สันทราบว่าพวกเขาจะใช้สิทธิตามกฎหมายในการยึดหนักรถบรรทุกของนายทอมป์สันไว้ นายทอมป์สันโกรธมากเพราะเขาต้องการได้รถคืน นายทอมป์สันจึงตรวจสอบยอดหนี้ที่นายชูลท์ซค้างอยู่แล้วชำระแทนไป หลังจากนั้นนายทอมป์สันขอให้ออกหมายจับนายชูลท์ซโดยกล่าวหาว่านายชูลท์ซนำค่าจ้างที่เขาชำระให้ไปใช้จ่ายอย่างอื่นโดยมิชอบ ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมาย

⁷⁴ *Hogen v. Valley Hosp.*, 147 Cal. App. 3d 119, 195 Cal. Rptr. 5 (Ct. App. 1983).

⁷⁵ David S Garland (เชิงอรรถ 53) 674.

⁷⁶ GHL Fridman (เชิงอรรถ 59) 491.

⁷⁷ *1976 Tweedy v. J.C. Penney Co.*, 216 Va. 596, 221 S.E.2d 152, 599.

⁷⁸ *Giant of Va., Inc. v. Pigg*, 207 Va. 679, 152 S.E.2d 271 (1967), 685.

⁷⁹ Restatement (Second) of Torts (เชิงอรรถ 70) § 668 comment d.

⁸⁰ เพิ่งอ้าง comment e.

⁸¹ *Van Sant v. Am. Exp. Co.* (เชิงอรรถ 72).

ของมลรัฐเทนเนสซี มาตรา 7944 a⁸² ต่อมานายชูลท์ซถูกจับและถูกพนักงานอัยการฟ้องคดี นายทอมป์สันเบิกความเป็นพยานโจทก์ปากเดียว แต่นายทอมป์สันถูกถามคำถามโดยทนายความของนายชูลท์ซจนไขข้อสงสัยที่นายชูลท์ซชำระค่าแรงและค่าสัมภาระมายืนยันว่านายชูลท์ซชำระค่าแรงไปบางส่วน นายชูลท์ซไม่ได้นำค่าจ้างทั้งหมดที่ได้รับไปใช้จ่ายอย่างอื่น ศาลพิพากษายกฟ้อง

นายชูลท์ซจึงยื่นฟ้องนายทอมป์สันเป็นคดีละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลวินิจฉัยว่า เจตนาชั่วร้ายไม่จำเป็นต้องเป็นความประสงค์ร้าย แต่อาจเป็นมูลเหตุจูงใจอื่นนอกเหนือจากการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยสุจริต การใช้คดีอาญาโดยมีเหตุจูงใจในการบังคับชำระหนี้ทางแพ่งหรือดำเนินการอย่างอื่นซึ่งผู้ฟ้องคดีประสงค์ก็เป็นเจตนาชั่วร้ายได้ ในคดีเดิม นายทอมป์สันตอบคำถามค้านซ้ำ ๆ ว่า “ข้าฯ ไม่สนใจว่าเขา (นายชูลท์ซ) จะจ่ายเงินไปแล้วเท่าไร ข้าฯ สนใจแค่ข้าฯ จ่ายไปแล้วเท่าไร ข้าฯ ไม่สนใจว่าเงินทั้งหมดที่จ่ายไปเป็นเท่าไร ข้าฯ สนใจแค่ข้าฯ เป็นหนี้ตามจำนวนที่ข้าฯ จ่ายไป” นอกจากนี้ทนายความของนายชูลท์ซถามค้านนายทอมป์สันว่า “จากการตรวจสอบไม่พบว่านายชูลท์ซชำระหนี้ค่าแรงและค่าสัมภาระเลยใช้หรือไม่?” นายทอมป์สันตอบว่า “ไม่ ข้าฯ ตอบว่าพวกเรารู้ว่ามีหนี้บางรายการจ่ายไปแล้ว” จากพยานหลักฐานที่นำสืบมา นายทอมป์สันไม่เชื่อว่านายชูลท์ซกระทำความผิดตามที่กล่าวหา นายทอมป์สันดำเนินคดีอาญาข้อหาดังกล่าวแก่นายชูลท์ซเพียงเพราะต้องการเรียกเก็บหนี้เท่านั้น การดำเนินคดีดังกล่าวไม่มีเหตุอันควรเชื่อและมีเจตนาชั่วร้าย⁸³

คดีนี้นายทอมป์สันทราบอยู่แล้วว่าการกระทำของนายชูลท์ซไม่ครบองค์ประกอบความผิด และนายชูลท์ซก็ชำระหนี้ไปบ้างแล้วเพราะนายทอมป์สันตรวจสอบยอดหนี้ค้างชำระก่อนแล้ว ตนจึงชำระหนี้ส่วนที่เหลือแทน แสดงว่านายทอมป์สันทราบมาตั้งแต่ก่อนฟ้องคดีแล้วว่านายชูลท์ซไม่ได้กระทำความผิดข้อหาดังกล่าว เมื่อนายทอมป์สันดำเนินคดีแก่นายชูลท์ซจึงถือว่ามีเจตนาชั่วร้าย

ในทางตรงกันข้ามหากผู้ฟ้องคดีเชื่อโดยสุจริตว่าผู้ถูกฟ้องกระทำความผิดอาญาจริง อาทิ เชื่อกำแนะนำจากทนายว่าสามารถฟ้องเอาผิดอาญาแก่ผู้ถูกฟ้องได้⁸⁴ แม้ความจริงผู้ถูกฟ้องไม่ได้กระทำความผิดอาญาที่ต้องถือว่าผู้ฟ้องคดีไม่มีเจตนาชั่วร้าย⁸⁵ ลำพังเพียงแค่การฟ้องคดีจะถือเป็นข้อสันนิษฐานว่าผู้ฟ้องคดีอาญามีเจตนาชั่วร้ายไม่ได้⁸⁶

(ข) เมื่อการดำเนินคดีอาญามีพื้นฐานจากความมุ่งหมายที่เป็นปฏิปักษ์หรือความประสงค์ร้ายต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา⁸⁷

⁸² เป็นความผิดอาญาข้อหาผู้รับเหมาใช้จ่ายเงินโดยมิชอบ มีองค์ประกอบความผิดว่าผู้รับเหมาซึ่งมีเจตนาฉ้อโกง นำเงินที่ได้รับมาจากสัญญาว่าจ้างงานเกี่ยวกับก่อสร้างหรือซ่อมแซมทรัพย์สินไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการชำระค่าแรงหรือค่าสัมภาระค่าบริการ ค่าอุปกรณ์ หรือเครื่องจักรที่เกิดขึ้นตามคำสั่งของผู้รับเหมารายดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่ก่อสร้างหรือซ่อมแซมทรัพย์สิน... ต้องระวางโทษระดัมพันดโษะ ชั้น E (จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 5 ปี). ปัจจุบันดู § 66-11-138. Contract payments misapplication, TN ST § 66-11-138.

⁸³ *Thompson v. Schulz*, 34 Tenn. App. 488, 240 S.W.2d 252 (1949).

⁸⁴ *Snow v. Allen*, 171 E.R. 543, 171 E.R. 543; (1816) 1 Starkie 502.

⁸⁵ *Leibo v. Buckman (D)*, 1952 WL 11841.

⁸⁶ *Pickering v. Havens* (เชิงอรรถ 7).

⁸⁷ Restatement (Second) of Torts (เชิงอรรถ 70) § 668 comment f.

ความมุ่งหมายพื้นฐานที่เป็นปฏิปักษ์หรือความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่น หมายถึง ความต้องการที่แท้จริงของผู้กล่าวหาที่เป็นการอาฆาต ทำร้าย หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง เจตนาชั่วร้ายประเภทนี้ก็คือเจตนาชั่วร้ายที่แท้จริงซึ่งกล่าวไปแล้วนั่นเอง

ในคดี *Bulkley v. Klein* นายบัคลีย์เช่าบ้านของนายไคลน์ ต่อมานายบัคลีย์ซื้อมอเตอร์ไฟฟ้าสำหรับตู้เย็นเพื่อใส่แทนมอเตอร์ตู้เย็นของเดิมที่อยู่ในบ้านของนายไคลน์ซึ่งใหม่ไประหว่างที่นายบัคลีย์เช่าบ้านอยู่ หลังจากสัญญาเช่าสิ้นสุดนายบัคลีย์ย้ายออกจากบ้านเช่าโดยถอดมอเตอร์ตัวดังกล่าวไปด้วย นายไคลน์ดำเนินคดีอาญาแก่นายบัคลีย์ในข้อหาลักมอเตอร์ไฟฟ้า นายบัคลีย์ถูกเจ้าพนักงานตรวจจับและถูกควบคุมตัว 1 คืน ก่อนถูกส่งฟ้องศาลในวันรุ่งขึ้น นายบัคลีย์ให้การปฏิเสธโดยแสดงพยานเอกสารเป็นใบเสร็จรับเงินค่ามอเตอร์และมีพยานบุคคลซึ่งเดินทางไปซื้อมอเตอร์ด้วยกันมาเบิกความสนับสนุน แต่ในวันนั้นนายไคลน์ไม่ไปศาล ศาลเห็นว่าโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของจำเลย พิพากษายกฟ้อง นายบัคลีย์จึงฟ้องนายไคลน์เป็นคดีละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย

ผู้พิพากษาคนลี้ยกกล่าวว่า การค้นหาข้อเท็จจริงจะต้องพิจารณาความมุ่งหมายพื้นฐานเบื้องหลังการกระทำของจำเลย หากเขาแสดงออกถึงความประสงค์ร้ายอย่างชัดเจน กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต (bad faith) เพื่อก่อวิน รบกวณ หรือเป็นปรปักษ์ต่อฝ่ายตรงข้าม ย่อมหมายถึงเจตนาชั่วร้าย เจตนาชั่วร้ายอาจถูกพบเจอในกรณีที่มีความมุ่งหมายเบื้องต้นของจำเลยคือสิ่งอื่นนอกเหนือจากการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอันกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งเดียวซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คดีนี้นายไคลน์รู้ความจริงแล้วว่านายบัคลีย์ไม่ได้ลักมอเตอร์ของตนหรือรู้ว่ามีมอเตอร์ดังกล่าวเป็นกรรมสิทธิ์ของนายบัคลีย์ นายไคลน์ยอมรับว่าตนเองไม่ได้ซื้อ นายบัคลีย์เป็นคนซื้อมา ส่วนนายบัคลีย์มีพยานบุคคลเบิกความประกอบใบเสร็จรับเงินว่านายบัคลีย์เป็นคนซื้อมอเตอร์พิพาท นายบัคลีย์ไม่เคยตกลงคืนมอเตอร์ให้แก่ นายไคลน์ ดังนี้ ข้ออ้างของนายไคลน์ว่านายบัคลีย์ตกลงยกมอเตอร์พิพาทเพื่อใช้หนี้ที่นายบัคลีย์มีต่อนายไคลน์ฟังไม่ขึ้น และได้ความว่านายไคลน์เบิกความว่าเขาชูนายบัคลีย์ว่าจะดำเนินคดีอาญาหากนายบัคลีย์ไม่มอบมอเตอร์คืนให้แก่ตนและยอมรับว่าเขาดำเนินคดีนายบัคลีย์เพราะต้องการมอเตอร์คืน นอกจากนี้หลังจากคดีอาญาคดีแรกสิ้นสุดลง นายไคลน์ยังเขียนจดหมายข่มขู่นายบัคลีย์ด้วยว่าหากนายบัคลีย์ไม่คืนมอเตอร์และรอกพุลเลย์ตู้เย็น นายไคลน์จะดำเนินคดีอาญาข้อหาลักทรัพย์แก่นายบัคลีย์เป็นอีกคดีหนึ่ง ดังนี้ นายไคลน์จึงมีเจตนาชั่วร้ายต่อนายบัคลีย์⁸⁸

ความมุ่งหมายพื้นฐานที่เป็นปฏิปักษ์หรือความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่นไม่ได้หมายถึงเฉพาะความต้องการใช้การดำเนินคดีอาญาเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่นเท่านั้น การใช้คดีอาญาบีบบังคับให้ผู้อื่นยอมตามความต้องการของผู้ฟ้องคดีก็ถือเป็นความมุ่งหมายที่เป็นปฏิปักษ์หรือความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่นได้เช่นกัน เช่น ในคดี *Pickering v. Havens* เจ้าของที่ดินรายใหม่ฟ้องคดีอาญาเจ้าของกิจการบิมน้ำมันซึ่งเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินรายเดิมเพื่อก่อวินให้เจ้าของกิจการบิมน้ำมันยอมขายกิจการ

⁸⁸ *Bulkley v. Klein*, 206 Cal. App. 2d 742, 23 Cal. Rptr. 855 (Ct. App. 1962).

และถึงเก็บน้ำมันใต้ดินแก่ตนถือเป็นเจตนาชั่วร้าย⁸⁹ ในคดี *Haddrick v. Heslop and Raine* จำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาเพื่อต้องการปิดปากโจทก์ไม่ให้เบิกความในคดีอื่นที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เป็นการฟ้องคดีโดยมีเจตนาชั่วร้าย⁹⁰ หรือในคดี *Gouin v. Gouin* สามีฟ้องภริยาเป็นจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากสามีต้องการแย่งสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร ถือเป็นการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายเช่นกัน⁹¹

การดำเนินคดีอาญาเพื่อหวังประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากจำเลยก็ถือเป็นความประสงค์ร้ายด้วย มีตัวอย่างการดำเนินคดีอาญาเพื่อกระชอกที่น่าสนใจ คือ ในคดี *Krug v. Ward* เดิมโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับบุตรนอกสมรส (bastardy) ก่อนสืบพยานโจทก์สาบานตัวว่าโจทก์เป็นหญิงตั้งท้องกับจำเลยโดยที่มิได้สมรสกัน และจำเลยมีภริยาอยู่แล้ว บุตรที่คลอดออกมาจะกลายเป็นบุตรนอกสมรส โจทก์กับจำเลยประนีประนอมยอมความกันโดยจำเลยยอมออกตัวสัญญาใช้เงินจำนวน 300 ดอลลาร์ ให้แก่โจทก์ อีก 2 ปี ต่อมา ภริยาของจำเลยแจ้งความว่าในคดีเดิมโจทก์สาบานเท็จและเบิกความเท็จว่าจำเลยเป็นบิดาของบุตรในท้องของโจทก์ และภริยาของจำเลยขอให้ออกหมายจับโจทก์ ทำให้โจทก์ถูกจับและถูกฟ้องคดี แต่ศาลพิพากษายกฟ้อง โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย จำเลยให้การปฏิเสธ ขอให้ยกฟ้อง

ทางพิจารณาได้ความว่า หลังจากโจทก์ได้รับตัวเงินฉบับดังกล่าวแล้ว โจทก์โอนตัวเงินให้แก่บิดาบุญธรรมของตนเอง แต่เรียกเก็บเงินตามตัวไม่ได้ บิดาบุญธรรมของโจทก์จึงฟ้องจำเลยเพื่อเรียกเงินตามตัว คดีดังกล่าวอยู่ระหว่างการพิจารณา และได้ความจากเจ้าพนักงานซึ่งออกหมายจับโจทก์ว่า จำเลยมายังที่ทำการ 2 ครั้ง ครั้งแรกมาเพื่อรับหมายจับ จากนั้นจำเลยกลับบ้านไปปรับภริยาให้มาลงชื่อในบันทึกคำให้การ และจำเลยแจ้งเจ้าพนักงานว่าคดีนี้ภริยาของตนเป็นผู้แจ้งความตัวจำเลยจึงสามารถเป็นพยานให้ได้ เจ้าพนักงานเบิกความเพิ่มเติมว่า ในวันจับกุมโจทก์ พยานได้ยินจำเลยพูดกับโจทก์ว่า “แอนนี่ นี่คือเจ้าพนักงาน เรามีหมายจับคุณ คุณสาบานเท็จ คุณรู้อยู่แล้วว่าฉันไม่เคยทำอะไรคุณ เด็กคนนั้นไม่ใช่ลูกของฉัน” โจทก์ตอบว่า “เด็กคนนั้นคือลูกของคุณ ฉันไม่ได้สาบานเท็จ ไม่มีใครจะต้องฉันนอกจากคุณ” จากนั้นจำเลยบอกโจทก์ว่าโจทก์สาบานเท็จจึงต้องเข้าคุก แต่หากโจทก์ยอมสละเงินตามตัวเงิน จำเลยจะปล่อยโจทก์ไป มิฉะนั้นโจทก์จะต้องเข้าคุก แต่โจทก์บอกจำเลยว่าโจทก์โอนตัวเงินไปให้คนอื่นแล้ว จำเลยจึงบอกให้เจ้าพนักงานจับตัวโจทก์

ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์วินิจฉัยว่าพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าจำเลยใช้ให้ภริยาแจ้งความให้ดำเนินคดีแก่โจทก์ในข้อหาเบิกความเท็จ พฤติกรรมเช่นนี้ไม่มีข้อแก้ตัว เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายเองก็ถูกเหยียบย่ำ ซึ่งจะกระทบต่อความสงบสุขโดยรวม แทนที่กฎหมายจะถูกใช้ปกป้องผู้บริสุทธิ์ แต่กลับถูกนำมาเป็นเครื่องมือของคนชั่วโกงไร้ศีลธรรมในการทำร้ายและกดขี่ผู้อื่น ข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะสรุปว่า

⁸⁹ *Pickering v. Havens* (เชิงอรรถ 7).

⁹⁰ *Haddrick v. Heslop and Raine*, (1848) 12 Queen's Bench Reports 267, 116 E.R. 869.

⁹¹ *Gouin v. Gouin*, 249 F. Supp. 2d 62 (D. Mass. 2003).

การดำเนินคดีอาญานี้เกิดจากมูลเหตุจูงใจอื่นนอกเหนือจากการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นความผิดละเมิดข้อหานี้⁹²

(ค) เมื่อการดำเนินคดีอาญาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวซึ่งอาจได้รับโดยชอบจากการดำเนินคดีแพ่ง⁹³

การดำเนินคดีอาญาเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวที่ผู้กล่าวหาควรดำเนินคดีแพ่งไม่ใช่คดีอาญา⁹⁴ เช่น เพื่อบังคับให้ชำระหนี้เงิน⁹⁵ ให้โอนที่ดินหรือทรัพย์สินจากผู้ถูกกล่าวหา⁹⁶ ความมุ่งหมายเหล่านี้มิใช่ความมุ่งหมายที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญา แม้ว่าผู้กล่าวหาจะมีสิทธิโดยชอบที่จะได้รับชำระหนี้หรือได้รับโอนหรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวก็ตาม แต่หากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาไม่เป็นความผิดอาญาผู้กล่าวหาที่ไม่มีสิทธิดำเนินคดีอาญาต่อ ผู้ถูกกล่าวหาได้ มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นเจตนาชั่วร้าย

ในคดี *Whiteford v. Henthorn* โจทก์ได้รับการว่าจ้างจากทรัสต์ของโรงเรียนแห่งหนึ่งให้ทำงานในตำแหน่งครูสอนหนังสือประจำภาคฤดูหนาวซึ่งจะเปิดเทอมในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1890 แต่ก่อนวันเปิดเทอม สัญญาทรัสต์เดิมสิ้นสุดลง จำเลยได้รับแต่งตั้งให้เป็นทรัสต์คนใหม่ จำเลยปฏิเสธไม่รับรู้สัญญาจ้างระหว่างโจทก์กับทรัสต์คนเดิมและจำเลยจ้างนางซอร์วี่เป็นครูอีกคนหนึ่งมีหน้าที่เช่นเดียวกับโจทก์ โจทก์กับนางซอร์วี่ทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี แต่จำเลยแฉงความให้ดำเนินคดีอาญาแก่โจทก์ในข้อหาทำลายความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันระหว่างชาติพันธุ์ (unlawfully interrupted, disturbed, and molested a collection of divers inhabitants) โจทก์ถูกจับ ต่อมาศาลพิพากษายกฟ้อง โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐอินเดียนา เห็นว่า จำเลยดำเนินคดีอาญาแก่โจทก์โดยมุ่งหมายให้โจทก์เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติตามสัญญาจ้าง จำเลยไม่มีสิทธินำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อทำลายสิทธิตามสัญญาของโจทก์ กฎหมายอาญาถูกตราขึ้นเพื่อลงโทษอาชญากรรมและโทษทางอาญามีได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อยุติสิทธิตามสัญญาของคู่สัญญา พยานหลักฐานเพียงพอว่าจำเลยกระทำละเมิดโจทก์⁹⁷

⁹² *Krug v. Ward*, 77 Ill. 603 (1875).

⁹³ Restatement (Second) of Torts (เช็งอรรถ 70) § 668 comment g.

⁹⁴ 54 C.J.S. Malicious Prosecution § 55.

⁹⁵ *Thompson v. Beacon Valley Rubber Co.*, 56 Conn. 493, 16 A. 554 (Conn. 1888); *White v. Int'l Text-Book Co.*, 156 Iowa 210, 136 N.W. 121 (1912); *Harvey v. Bertaut*, 303 So. 2d 211 (La. Ct. App. 1974); *Kitchens v. Barlow*, 250 Miss. 121, 164 So. 2d 745 (1964); *Toomey v. Delaware, L. & W.R. Co.*, 4 Misc. 392, 24 N.Y.S. 108 (Super. 1893), aff'd, 147 N.Y. 709, 42 N.E. 726 (1895); *Curley v. Auto. Fin. Co.*, 343 Pa. 280, 23 A.2d 48 (1941); *Graham v. Fid. Mut. Life Ass'n*, 98 Tenn. 48, 37 S.W. 995 (1896); *Peters v. Hall*, 263 Wis. 450, 57 N.W.2d 723 (1953).

⁹⁶ *Suchey v. Stiles*, 155 Colo. 363, 394 P.2d 739 (1964); *Noble v. White*, 103 Iowa 352, 72 N.W. 556 (1897); *Kimball v. Bates*, 50 Me. 308 (1862); *White v. Apsley Rubber Co.*, 194 Mass. 97, 80 N.E. 500 (1907); *Hall v. American Investment Co.*, 241 Mich. 349, 217 N.W. 18 (1928); *Patterson v. Bogan*, 261 S.C. 87, 198 S.E.2d 586 (1973); *Underwood Typewriter Co. v. Shouldis*, 253 S.W. 935 (Tex. Civ. App. 1923); *Wadkins v. Digman*, 82 W.Va. 623, 96 S.E. 1016 (1918).

⁹⁷ *Whiteford v. Henthorn*, 10 Ind. App. 97, 37 N.E. 419 (1894).

(ง) ความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมประการอื่น

นอกจากความมุ่งหมาย 3 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว ยังปรากฏการฟ้องคดีอาญาเนื่องจากความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมประการอื่นที่ไม่อาจจำแนกเข้าตามลักษณะข้างต้น แต่ศาลเคยวินิจฉัยว่าเป็นเจตนาชั่วร้าย ดังนี้

(ง.1) การฟ้องคดีอาญาเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดคนอื่น ในคดี *Glover v. Fleming* นายจ้างแจ้งความดำเนินคดีอาญาข้อหาลักเงินสดแก่จำเลยซึ่งเป็นลูกจ้างคนหนึ่งเนื่องจากนายจ้างสอบถามลูกจ้างอีกคนซึ่งขอยืมกุญแจลิ้นชักเก็บเงินไปก่อนเกิดเหตุ ลูกจ้างคนดังกล่าวตอบว่าเห็นจำเลยเป็นคนเอาเงินไป จำเลยถูกจับและนำตัวเข้าเครื่องจับเท็จ แต่แปลผลได้ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด พนักงานอัยการจึงสั่งไม่ฟ้องจำเลย ดังนี้ ได้ความจากนายจ้างว่าขณะที่นายจ้างแจ้งความให้ดำเนินคดีแก่จำเลย นายจ้างไม่รู้ว่าจำเลยเป็นคนลักเงินไปหรือไม่ แต่นายจ้างแจ้งความจำเลยเพราะต้องการหาว่าใครเป็นคนร้าย ศาลวินิจฉัยว่า แม้ว่าความมุ่งหมายในการหาตัวผู้กระทำความผิดอาญาอาจถือเป็นการตอบสนองผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่การทำเช่นนี้ทำให้ผู้บริสุทธิ์เดือดร้อนจากการถูกดำเนินคดีอาญา จึงเป็นเจตนาชั่วร้าย⁹⁸

(ง.2) การฟ้องคดีเพื่อปิดปากพยานในคดีอื่น ในคดี *Haddrick v. Heslop and Raine* เดิมจำเลยทั้งสองถูกผู้มีชื่อฟ้องคดีแพ่งเรียกเงินค่าช่าวบาร์เลย์ โดยโจทก์เข้าเบิกความเป็นพยานของผู้มีชื่อ ต่อมาจำเลยทั้งสองฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาข้อหาเบิกความเท็จ แต่ได้ความจากพยานของจำเลยทั้งสองว่าจำเลยทั้งสองไม่เชื่อว่าโจทก์เบิกความเท็จ จำเลยทั้งสองฟ้องโจทก์เนื่องจากการปิดปากโจทก์ไม่ให้เบิกความในคดีแพ่งเรียกค่าช่าวบาร์เลย์ (โจทก์น่าจะมึนต้องเบิกความอีก-ผู้เขียน) ดังนี้ จำเลยทั้งสองมีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมเป็นเจตนาชั่วร้าย⁹⁹

(ง.3) ความมุ่งหมายผสม ในสถานการณ์เฉพาะบางอย่าง การฟ้องคดีอาญาอาจประกอบไปด้วยความมุ่งหมายมากกว่า 1 ประการ ก็ได้ โปรดดูคดีดังต่อไปนี้

คดีแรก *Proulx v. Quebec (Attorney General)* ในปี ค.ศ. 1986 พนักงานอัยการเคยใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีนายพรุลซ์ในข้อหาฆ่าแพนเก่าและปิดสำนวนการสอบสวนไปแล้ว อีก 5 ปี ให้นายพรุลซ์ฟ้องสถานีวิทยุแห่งหนึ่งและพนักงานสอบสวนซึ่งเคยสอบสวนคดีดังกล่าวซึ่งในเวลานั้นเกษียณอายุราชการไปแล้ว เป็นจำเลยในข้อหาพร้อมกันหมิ่นประมาท จำเลยทั้งสองในคดีหมิ่นประมาทจึงให้ข้อมูลและคำแนะนำบางอย่างแก่พนักงานอัยการ พนักงานอัยการเรียกให้อดีตพนักงานสอบสวนเข้าร่วมทีมสอบสวนและเปิดสำนวนการสอบสวนใหม่ จากนั้นพนักงานอัยการส่งฟ้องนายพรุลซ์เป็นจำเลยในคดีอาญาข้อหาฆ่าคนตาย ในศาลชั้นต้นคณะลูกขุนเห็นว่านายพรุลซ์มีความผิด นายพรุลซ์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับโดยดำหนิว่าพยานหลักฐานไม่น่าเชื่อถือ นายพรุลซ์จึงฟ้องพนักงานอัยการเป็นคดีละเมิดข้อหาฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลชั้นต้นพิพากษาให้พนักงานอัยการชดเชยค่าเสียหายกว่า 1,000,000 ดอลลาร์แคนาดา พนักงานอัยการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ เห็นว่าพนักงานอัยการไม่มีเจตนาชั่วร้าย พิพากษากลับให้ยกฟ้อง นายพรุลซ์ฎีกา

⁹⁸ *Glover v. Fleming*, 36 Md.App. 381 (Md.App. 1977) และดู *Johnson v. Ebberts*, 11 F. 129 (C.C.D. Or. 1880).

⁹⁹ *Haddrick v. Heslop and Raine* (เชิงอรรถ 90).

ศาลสูงสุดของประเทศแคนาดาวินิจฉัยว่า จริงอยู่ที่หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยไม่ใช่หลักคิดพื้นฐานของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจว่าจะฟ้องคดีใดคดีหนึ่งหรือไม่ แต่พนักงานอัยการก็ต้องเชื่อว่ามีพยานหลักฐานตามสมควรที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการยอมรับว่าแต่เดิมพนักงานอัยการไม่มีเหตุให้เชื่อว่านายพรูลซ์เป็นผู้กระทำความผิด จึงปิดสำนวนการสอบสวนไป แต่ภายหลังพนักงานอัยการเปลี่ยนความคิดด้วยเหตุผล 2 ข้อ ได้แก่ มีประจักษ์พยานยืนยันว่าจำเลยเป็นคนร้ายกับมีเทปบันทึกเสียงสนทนาระหว่างนายพรูลซ์กับบิดาของผู้ตาย สำหรับประจักษ์พยาน เขาเบิกความหลังเกิดเหตุจนถึง 8 ปี และเพิ่งปรากฏตัวหลังจากที่เขาถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีหมิ่นประมาท เขาอ้างว่าเขาเห็นนายพรูลซ์หลังเกิดเหตุเพียงไม่กี่นาทีและเขาเล่าเหตุการณ์ให้บุคคลอื่นฟังภายในหลายชั่วโมงต่อมา แต่เขาไม่ได้อธิบายว่าเหตุใดจึงไม่แจ้งเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่ออดีตพนักงานสอบสวนให้เขาดูภาพถ่ายดวงตาของนายพรูลซ์ เขากล่าวว่าเขาจำดวงตาคู่นั้นได้ แต่เมื่อให้ดูภาพถ่ายชายมีเคราซึ่งเป็นภาพถ่ายเต็มของนายพรูลซ์ เขากลับจำไม่ได้ เมื่ออดีตพนักงานสอบสวนบอกพนักงานอัยการว่ามีพยานรู้เห็นเหตุการณ์ พนักงานอัยการมาพบเขาพร้อมกับอดีตเจ้าพนักงานตำรวจ อดีตพนักงานสอบสวนจึงถูกแต่งตั้งให้เข้าร่วมทีมสอบสวน ประจักษ์พยานจดจำได้เพียงดวงตาของนายพรูลซ์ ส่วนใบหน้าของนายพรูลซ์ เขาน่าจะจำได้จากภาพถ่ายที่พนักงานอัยการนำมาให้ดู ดังนั้น คำให้การของประจักษ์พยานจึงไม่อยู่กับร่องกับรอย ไม่เพียงพอให้พนักงานอัยการฟ้องคดีได้โดยชอบ ส่วนเทปบันทึกเสียงการสนทนาระหว่างจำเลยกับบิดาของผู้ตายก็ต้องดูเหมือนจะห้ามมิให้รับฟัง และถึงแม้จะรับฟังได้ แต่บทสนทนาดังกล่าวก็มิได้บ่งชี้ความจริง การฟ้องคดีจำเลยจึงเป็นเพียงข้อสงสัยและข้อสันนิษฐาน ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความสมเหตุสมผลและเหตุอันควรเชื่อ

คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปว่า การฟ้องคดีอาญาดังกล่าวเป็นไปโดยเจตนาชั่วร้ายหรือไม่ ศาลสูงสุดวางหลักเพิ่มเติมว่า เจตนาชั่วร้ายในรูปแบบของความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมคือกุญแจหลักของละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ในกรณีของพนักงานอัยการเจตนาชั่วร้ายไม่ได้หมายถึงความละเลย ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการตัดสินใจผิดพลาด แต่หมายถึงการใช้อำนาจฟ้องคดีโดยมิชอบ หรือการฉ้อฉลกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับคดีนี้ไม่มีพนักงานอัยการที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตจะตั้งข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยมีเพียงแค่พยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และต่ำกว่ามาตรฐาน เจตนาชั่วร้ายของพนักงานอัยการถูกบ่งชี้ได้จากการตั้งอดีตพนักงานสอบสวนซึ่งเห็นได้ชัดว่าเขาน่าจะให้การฟ้องคดีนี้ซึ่งเป็นประโยชน์สาธารณะกับคดีหมิ่นประมาทที่เขาถูกฟ้องเป็นจำเลยมาปะปนกัน และเจตนาชั่วร้ายของพนักงานอัยการยังแสดงออกผ่านการอ้างเทปบันทึกเสียงสนทนาที่ลักลอบบันทึก ระหว่างการเปิดเทปดังกล่าวในชั้นพิจารณา พนักงานอัยการแจ้งคณะลูกขุนว่าเมื่อได้ยินนายพรูลซ์พูดคำว่า “เขา” ให้เปลี่ยนเป็นคำว่า “ข้าฯ” แทน เพื่อจงใจคณะลูกขุนว่านายพรูลซ์รับว่ากระทำความผิดจริง พนักงานอัยการละทิ้งหน้าที่และเปลี่ยนสำนวนอัยการให้กลายเป็นสถานที่สร้างข้อต่อสู้สำหรับคดีหมิ่นประมาท พนักงานอัยการจึงมีเจตนาชั่วร้าย¹⁰⁰

¹⁰⁰ Proulx c. Québec (Procureur général), 2001 SCC 66, 2001 CSC 66, 2001 CarswellQue 2187.

คดีที่สอง คือ คดี *R v. Bow Street metropolitan Stipendiary Magistrates, ex p South Coast Shipping Co Ltd* เกิดเหตุเรือสำราญกับเรือขุดโดนกันในแม่น้ำเทมส์ มีผู้เสียชีวิตหลายสิบศพ DPP ดำเนินคดีแก่กัปตันเฮนเดอสัน ผู้ควบคุมเรือขุด ในข้อหาไม่ดูแลรักษาเรือตามสมควรตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติพาณิชย์นาวี ค.ศ. 1988¹⁰¹ ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี เท่านั้น โดยจะไม่ดำเนินคดีข้อหาอื่น ทำให้นายไอเวอร์ กลอว์ก สามีของผู้ตายรายหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลคัดค้านที่ DPP ไม่ฟ้องคดีข้อหาหนัก คำร้องดังกล่าวถูกยก ต่อมากัปตันเฮนเดอสันถูกนำตัวขึ้นศาลแต่ศาลพิพากษายกฟ้อง หลังจากนั้นนายกลอว์กเป็นโจทก์ยื่นฟ้องกัปตันเฮนเดอสันในข้อหาทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนา ทนายความของนายเฮนเดอสันยื่นคำร้องอ้างว่านายกลอว์กฟ้องคดีเนื่องจากต้องการให้มีการสอบสวนเต็มรูปแบบในกรณีเรือโดนกันดังกล่าว นายกลอว์กต้องการให้การดำเนินคดีอาญาเป็นเครื่องมือ ขอให้คำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา ขอให้จริงฟังเป็นยุติว่านายกลอว์กฟ้องคดีเพราะต้องการให้คดีนี้ถูกสอบสวนอย่างเต็มรูปแบบ ไม่ใช่เพียงแค่การสอบสวนโดยคณะกรรมการสอบสวนอุบัติเหตุทางน้ำตามมาตรา 33 เท่านั้น¹⁰²

ศาลวินิจฉัยว่า ปัญหาว่าการที่นายกลอว์กมีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมในการฟ้องคดีอาญาหรือไม่ ศาลไม่เห็นเช่นนั้น ศาลเข้าใจดีว่านายกลอว์กซึ่งเป็นหนึ่งในญาติของผู้เสียชีวิตย่อมต้องมีความเจ็บแค้นต่อกัปตันเฮนเดอสัน ในคราวแรกที่นายกลอว์กยื่นฟ้องคดี เขาจะต้องการทั้งให้มีการสอบสวนเต็มรูปแบบและต้องการฟ้องคดีข้อหาทำให้คนตายโดยไม่เจตนา (manslaughter) แก่กัปตันเฮนเดอสัน ความต้องการให้มีการสอบสวนเต็มรูปแบบไม่ได้ทำให้การฟ้องคดีดังกล่าวเป็นไปเพื่อความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม ในกรณีที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง ความต้องการให้จำเลยถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษไม่ถือเป็นความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีนี้ซึ่งผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เสียหายด้วย ในคดีนี้แม้ความมุ่งหมายของนายกลอว์กเป็นความมุ่งหมายที่ผสมปนเปกัน ศาลจะไม่ระงับการดำเนินกระบวนการพิจารณาเว้นแต่ตามพฤติการณ์เป็นการมุ่งร้ายต่อจำเลยอย่างแท้จริง มีคำสั่งให้ยกคำร้อง¹⁰³

จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของนายกลอว์กที่ต้องการให้มีการสอบสวนอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบไม่ได้เป็นไปเพื่อกลั่นแกล้งผู้ใดหรือใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือเพื่อความมุ่งหมายอื่นนอกจากการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การสอบสวนเต็มรูปแบบอาจทำให้อัปตันเฮนเดอสันถูกฟ้องคดีในข้อหาหนักขึ้นหรือไม่ก็ได้ และอาจเป็นข้อหาที่กัปตันเฮนเดอสันสมควรถูกดำเนินคดีอย่างแท้จริง ความมุ่งหมายดังกล่าวจึงไม่เป็นความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม

ทั้งนี้ การพิจารณาว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายหรือไม่จะต้องพิจารณาว่าจำเลยเชื่อโดยสุจริตหรือไม่ว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น มีข้อสังเกตว่า เจตนาชั่วร้ายเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ

¹⁰¹ 'Merchant Shipping Act 1988' <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/12/pdfs/ukpga_19880012_en.pdf> สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2565.

¹⁰² *R v. Bow Street metropolitan Stipendiary Magistrates, ex p South Coast Shipping Co Ltd* [1993] Q.B. 645.

¹⁰³ เพิ่งอ้าง 651-652.

ของจำเลย¹⁰⁴ ซึ่งยากในการพิสูจน์ การฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายหรือไม่ต้องอาศัยหลักการฟังข้อเท็จจริงทั่วไปว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” ดังนั้น เมื่อจำเลยฟ้องคดีอาญาโดยมีความมุ่งหมายที่ไม่เหมาะสม น่าตำหนิ และไม่ได้มุ่งหวังความยุติธรรม เช่น ต้องการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น การฟ้องเพื่อใช้เป็นข้อต่อรองกับคดีอื่น หรือฟ้องเพื่อสมยอมกัน ย่อมต้องฟังว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้ายอย่างชัดแจ้ง และความมีอยู่ของเจตนาชั่วร้าย โดยเฉพาะเจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมายอาจปรากฏจากการฟ้องคดีที่ไม่มีน้ำหนักที่เรียกว่า ไม่มีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ (reasonable or probable cause) อันจะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

3.2.4 พยานหลักฐานในการพิสูจน์การมีอยู่ของความสมเหตุสมผลและเหตุอันควรเชื่อ

เจตนาชั่วร้ายเป็นเรื่องภายใน หากผู้ฟ้องคดีไม่ได้แสดงออกถึงเจตนาชั่วร้ายดังกล่าวอย่างชัดแจ้งแล้วก็ยากที่จะพิสูจน์ถึงเจตนาชั่วร้ายดังกล่าว ศาลจึงวางหลักเพิ่มเติมว่า การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายจะต้องเป็นการฟ้องคดีโดยไม่มีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ (reasonable or probable cause) ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดด้วย การไม่มีอยู่ของเหตุอันควรเชื่อในการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญาช่วยแสดงให้เห็นว่าผู้กล่าวหาไม่เชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า การดำเนินคดีอาญาไม่มีความมุ่งหมายที่เหมาะสม¹⁰⁵ หลักเกณฑ์เรื่องความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อนี้มีขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนว่ากรณีใดที่ประชาชนสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษทางอาญาหรือสามารถฟ้องคดีแพ่งได้ซึ่งเป็นเรื่องอัตวิสัย การใช้มาตรฐานดังกล่าวทำให้การตัดสินใจดำเนินคดีเป็นภาววิสัยมากขึ้น¹⁰⁶

ในคดี *Hicks v. Faulkner* เจ้าของห้องเช่าฟ้องผู้เช่าเพื่อเรียกค่าเช่าค้างชำระ ผู้เช่ามีพยานคนหนึ่งเบิกความว่า ผู้เช่าคืนกุญแจห้องเช่าให้แก่เจ้าของห้องเช่าไปแล้ว ศาลพิพากษาให้เจ้าของห้องเช่าแพ้คดี เจ้าของห้องเช่าจึงฟ้องพยานคนดังกล่าวเป็นคดีอาญาขอหาเบิกความเท็จ ศาลพิพากษายกฟ้องอีก พยานจึงกลับมาฟ้องเจ้าของห้องเช่าในข้อหาละเมิดจากการฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า ความจริงแล้วเจ้าของห้องเช่าได้รับกุญแจคืนไปแล้วตั้งแต่วันครบกำหนดตามสัญญาเช่า แต่หลงลืมไปจนมาฟ้องคดีดังกล่าว ศาลเห็นว่าเจ้าของห้องเช่าซึ่งเป็นผู้เคร่งศาสนาเชื่อโดยสุจริตว่าพยานเบิกความเท็จ การฟ้องคดีอาญาจึงไม่เป็นการฟ้องโดยมีเจตนาชั่วร้ายและไม่มีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ (reasonable or probable cause) โดยผู้พิพากษาฮอว์กินส์ซึ่งตัดสินคดีนี้ นิยามคำว่า “ความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ” หมายความว่า ความเชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ความเชื่อนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สมเหตุสมผล และมีปัจจัยแวดล้อมที่บุคคลผู้มีความรอบคอบและระมัดระวัง (any ordinarily prudent and cautious man) เชื่อว่ามีอยู่จริง โดยกำหนดองค์ประกอบ 4 ประการ กล่าวคือ

¹⁰⁴ Herbert Stephen, *The Law Relating to Actions for Malicious Prosecution* (Blackstone Publishing Company 1889) 62. และความเห็นของลอร์ดเดนนิ่งใน *Tempest v. Snowden*, [1952] 1 K.B. 130, 139.

¹⁰⁵ Restatement (Second) of Torts (เชิงอรรถ 70) § 669.

¹⁰⁶ *Sheldon Appel Co. v. Albert & Olier*, 47 Cal.3d 863 (1989).

1. เป็นความเชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยกระทำความผิด 2. ความเชื่อดังกล่าวต้องมีพื้นฐานจากความมั่นใจว่ามีข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ว่าจำเลยกระทำความผิดอยู่จริง 3. ความเชื่อดังกล่าวต้องอยู่บนพื้นฐานที่สมเหตุสมผล ตามมาตรฐานของบุคคลผู้มีความรอบคอบและมีเหตุผล และ 4. ปัจจัยที่ผู้กล่าวหาเชื่อและเชื่อถือ ต้องได้สัดส่วนพอ ๆ กับพื้นฐานที่สมเหตุสมผลว่าจำเลยกระทำความผิด¹⁰⁷ หรือในคดี *Lunsford v. Dietrich* มีการอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า เหตุอันควรเชื่อ หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือปัจจัยที่สามารถโน้มน้าว ให้บุคคลทั่วไปที่มีความรอบคอบ มีเหตุผล มีสติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใด และปราศจากอคติ เชื่อว่าจำเลย เป็นผู้กระทำความผิด ลำพังเพียงแค่ความเชื่อโดยสุจริตของผู้ฟ้องคดีไม่เป็นสาระสำคัญ เว้นแต่ ความเชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับความเชื่อของบุคคลผู้มีความรอบคอบและมีเหตุผลดังกล่าว¹⁰⁸ กล่าวโดยสรุป ความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อจึงหมายถึงความเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ว่า จำเลยกระทำความผิดจริงตามมาตรฐานของบุคคลผู้มีความรอบคอบและมีเหตุผล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตามมาตรฐานของวิญญูชนนั่นเอง

ระดับของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าการฟ้องคดีมีความสมเหตุสมผลและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ที่อาจนำไปเทียบเคียงปรับใช้กับการใช้ดุลพินิจของศาลไทยได้ มีดังนี้

(ก) พยานหลักฐานของโจทก์ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิด แต่มีน้ำหนักพอสมควรให้เชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานหนักแน่น ถึงขนาดรับฟังลงโทษจำเลยได้ ในคดี *Dawson v. Vansandau* ในขณะที่ฟ้องคดี โจทก์มีพยานหลักฐาน เพียงขึ้นเดี๋ยว่าจำเลยกระทำความผิด หลังจากฟ้องคดีแล้วโจทก์สามารถหาพยานหลักฐานอื่นซึ่งสามารถ พิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดเพิ่มเติมจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา ศาลวินิจฉัยว่า ลำพังพยานหลักฐาน ที่มีขณะยื่นฟ้องที่น่าเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดก็พอฟังว่ามีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ ก็เพียงพอแล้ว¹⁰⁹

(ข) ลำพังเพียงแค่ความสงสัยของโจทก์ว่าจำเลยกระทำความผิดยังไม่พอฟังว่ามีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อ¹¹⁰ เช่น ในการดำเนินคดีข้อหาปลอมเอกสาร ลำพังแค่เพียง ลายมือที่ปรากฏในเอกสารปลอมคล้ายกับลายมือของจำเลยยังไม่พอฟังว่าการดำเนินคดีดังกล่าว มีเหตุอันสมควร¹¹¹

¹⁰⁷ *Hicks v. Faulkner* (เชิงอรรถ 57).

¹⁰⁸ *Lunsford v. Dietrich* [1890] 93 Ala. 565.

¹⁰⁹ *Dawson v. Vansandau*, (1863) 11 WR 516 ใน “A Digest of the Reported Cases Published during the Year 1863.” (9 Jurist, 1864) 147.

¹¹⁰ JF Clerk and others (เชิงอรรถ 47) § 16-27. เช่น ลำพังข้อสงสัยว่าโจทก์หลักทรัพย์ของจำเลยยังไม่ถือว่ามีความสมควรหรือความเป็นไปได้ ดู *Stone v. Stevens*, 12 Conn. 219 (1837) <<https://cite.case.law/conn/12/219>> สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2563 และ *Carl v. Ayers*, 53 N.Y. 14 (1873).

¹¹¹ *Clements v. Ohrlly* (1847) 2 Car. & K. 686, English Reports Full Reprint Vol 175 - Nisi Prius (1688-1867).

อย่างไรก็ดีหากความสงสัยนั้นอยู่บนพื้นฐานของความสมเหตุสมผลที่วิญญูชนหรือบุคคลทั่วไปที่มีเหตุผลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด หรือโจทก์ซึ่งฟ้องจำเลยได้รับหลักฐานละเมิดจากการฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้ายกลับรับข้อเท็จจริงว่าในคดีอาญาเดิมโจทก์เป็นผู้กระทำผิดเอง โจทก์จะอ้างว่าในคดีเดิมจำเลยฟ้องคดีโดยไม่มีเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อไม่ได้¹¹²

(ค) การที่จำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาเดิม ทั้ง ๆ ที่จำเลยรู้ยู่่าข้อพิพาทเป็นเพียงเรื่องทางแพ่งเท่านั้นก็ถือว่าไม่มีเหตุอันควรเชื่อจึงเป็นการละเมิดจากการฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้ายต่อโจทก์¹¹³

(ง) หากคดีเดิมเป็นการฟ้องคดีโดยมีความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยกระทำผิด แม้ความจริงไม่เคยมีความผิดอาญาเกิดขึ้นเลย การฟ้องคดีดังกล่าวก็ไม่เป็นการฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย¹¹⁴

ในคดี *Weaver v. Townsend* เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1832 นายกรีนกับนายฟินเลย์เป็นหนี้โจทก์ ทั้งสองคนจึงนำม้าคู่หนึ่งมามอบให้โจทก์ไว้เป็นประกันการชำระหนี้โดยตกลงกันว่าโจทก์สามารถใช้สอยม้าคู่ดังกล่าวได้ตามความพอใจ โจทก์รับม้าคู่ดังกล่าวไว้ ต่อมาจำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาข้อหาลักม้า 1 ใน 2 ตัวดังกล่าว จนโจทก์ถูกจับ ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลพิพาทชายกฟ้อง โจทก์จึงฟ้องจำเลยข้อหาละเมิดจากการฟ้องคดีก่อนโดยเจตนาชั่วร้าย ข้อเท็จจริงปรากฏว่าก่อนที่จำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีเดิม ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1833 นายกรีนกับนายฟิลเลย์เล่าให้พยานคนหนึ่งฟังว่า ทั้งสองคนโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่จำเลย พยานเห็นจำเลยมีสัญญาซื้อขายม้าทั้งสองตัวด้วย พยานจึงบอกจำเลยว่าโจทก์ยึดถือม้าทั้งสองตัวอยู่ แต่จำเลยกลับตอบพยานว่าจำเลยเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในม้าทั้งสองตัวและทวงถามม้าทั้งสองตัวคืนจากโจทก์ โจทก์ไม่ยินยอมและบอกให้จำเลยฟ้องคดี จำเลยจึงฟ้องศาลขอให้ออกหมายยึดหรืออายัดม้าทั้งสองตัวไว้ชั่วคราว (writ of replevin) แต่เจ้าพนักงานหาตัวหนึ่งไม่พบ เพราะโจทก์ส่งไปให้บิดาที่อยู่เมืองอื่นเลี้ยงแทน จำเลยจึงฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาดังกล่าว เห็นว่า ก่อนฟ้องคดีจำเลยกับโจทก์มีข้อโต้แย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ในม้าทั้งสองตัว จำเลยมีเหตุอันควรเชื่อ จำเลยจึงไม่มีความผิด¹¹⁵

(จ) โจทก์ฟ้องจำเลยโดยมีพยานเพียงปากเดียวก็พอฟังว่ามีความสมเหตุสมผลและเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดได้ ในคดี *Nevill v. Loadman* เดิมเจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีแพ่งเรียกหนี้เงินจำนวน 20 ปอนด์ คดีแพ่งยังอยู่ระหว่างการพิจารณา ต่อมาเจ้าหนี้ได้รับแจ้งจากผู้มีชื่อว่าลูกหนี้กำลังจะหนีไปต่างประเทศ เจ้าหนี้จึงยื่นคำร้องต่อศาลขอออกหมายเรียกให้จับตัวลูกหนี้มาให้การในคดีแพ่ง (*capias ad respondendum*)¹¹⁶ เมื่อลูกหนี้ถูกจับ ลูกหนี้นำเงินจำนวน 45 ปอนด์มาวางศาล และฟ้องเจ้าหนี้ให้รับผิดฐานละเมิดจากการฟ้องคดีโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลเห็นว่ากรณีนี้ถือว่าเจ้าหนี้เชื่อโดยสุจริตว่าลูกหนี้กำลังจะหนีไปต่างประเทศจริง เพราะมีผู้มีชื่อบอกเรื่องดังกล่าว

¹¹² *Wilmarth v. Mountford*, 30 F. Cas. 70 (C.C.E.D. Pa. 1821).

¹¹³ *Turner v. O'Brien*, 5 Neb. 542 (1877).

¹¹⁴ David S Garland (เชิงอรรถ 53) 659.

¹¹⁵ *Weaver v. Townsend*, (1835) WL 2601 (N.Y. Sup. Ct. 1835).

¹¹⁶ ตามคำนิยามใน <<https://www.merriam-webster.com>> สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2563.

ให้เจ้าหน้าที่ทราบและเจ้าหน้าที่ยังทราบด้วยว่าลูกหนี้มีบ้านอีกหลังหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส ไม่ว่าข้อมูลดังกล่าวจะเป็นจริงหรือเท็จก็เป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานทั้งคดี แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ ความเชื่อดังกล่าวมีความสมเหตุสมผลแล้ว¹¹⁷

การนำหลักการตีความเรื่องละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายมาพิจารณาเปรียบเทียบกับ การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาไม่สุจริตของประเทศไทยอาจเป็นได้แค่เพียงตัวช่วยในการตีความว่าการฟ้องคดีด้วยสาเหตุใดจะเป็นการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตหรือไม่ ส่วนผลในท้ายที่สุดไม่อาจนำมาเทียบเคียงกันได้เนื่องจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายเป็นเรื่องทางละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ได้รับความเสียหายต้องฟ้องผู้กล่าวหาหรือโจทก์เป็นคดีใหม่ แต่การฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาไม่สุจริตเป็นมาตรการทางวิธีสบัญญัติที่ศาลสามารถยกฟ้องเพื่อขจัดคดีออกจากการพิจารณาของศาลไปได้คล้ายกับมาตรการยุติคดีจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบที่กล่าวถึงไปแล้ว

4 การปรับใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของต่างประเทศที่มีการปรับใช้หลักกฎหมายเพื่อจัดการการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตมาอย่างยาวนาน แนวทางที่น่าจะนำมาประยุกต์กับกฎหมายไทยมีดังนี้

4.1 แนวทางการตีความการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามกฎหมายไทย

เมื่อพิจารณาแนวคิดในการขจัดคดีที่ถูกฟ้องโดยความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมประกอบกับอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อศาลไทยแล้ว¹¹⁸ มาตรการการยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมิชอบน่าจะเป็นมาตรการที่สำนักงานศาลยุติธรรมใช้เป็นต้นแบบในการเสนอเพิ่มบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 แต่การตีความการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามมาตรานี้ไม่อาจนำแนวทางการตีความตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยมิชอบมาใช้ได้ เนื่องจากการที่ศาลของประเทศในระบบคอมมอนลอว์จะมีคำสั่งยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้จะต้องเป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นข้อยกเว้นอย่างยิ่งเท่านั้น แต่ถ้อยคำตามมาตรา 161/1 เป็นถ้อยคำกว้าง ๆ ทำให้การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามกฎหมายไทยเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า

หลักกฎหมายต่างประเทศที่อาจใช้เทียบเคียงตีความว่าพฤติการณ์เช่นใดเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ได้แก่ การตีความเจตนาชั่วร้ายตามหลักความรับผิดชอบเพื่อการละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้าย ศาลของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ตีความว่าเจตนาชั่วร้ายสำหรับละเมิดข้อหานี้

¹¹⁷ *Nevill v. Loadman* [1860], English Reports Full Reprint Vol 175 - Nisi Prius. (1688-1867).

¹¹⁸ ดูประกอบ ปิติ โพธิ์จิตร, 'อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย' (2563) 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 703.

หมายถึงความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญามีวัตถุประสงค์ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ความมุ่งหมายอื่นนอกเหนือจากนี้ถือเป็นความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมทั้งสิ้น การตีความนี้มีเหตุผลหนักแน่นสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาสากล ดังนั้น จึงสามารถนำหลักการตีความนี้มาใช้ในการวินิจฉัยการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 ได้

ทั้งนี้ มีข้อพึงสังเกตว่าการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาโดยมีความมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพียงความมุ่งหมายเดียวเป็นสิ่งที่อยู่ในอุดมคติ ในความเป็นจริงเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแก่บุคคลใด บุคคลนั้นย่อมเกิดความโกรธแค้นตามวิสัยของปุถุชนและต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้ได้รับผลร้ายเป็นการตอบแทน ทำนองเป็นการแก้แค้นทดแทน ดังนั้น ความมุ่งหมายอันเหมาะสมควรต้องกินความถึงการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดด้วย กล่าวคือ หากผู้เสียหายฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาให้ต้องได้รับโทษเพื่อความสะดวกจากการที่เขาถูกกระทำความผิดอาญาก็ย่อมมิใช่การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต การฟ้องคดีอาญาเพื่อแก้แค้นทดแทนจึงเป็นการใช้สิทธิอันชอบธรรมตามปกติรูปแบบหนึ่ง

แต่ผลร้ายที่โจทก์ต้องการให้จำเลยได้รับจะต้องเป็นผลร้ายจากมาตรการบังคับในทางอาญาเท่านั้น หากโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยมุ่งหมายให้จำเลยได้รับผลร้ายอื่น เช่น ความยากลำบากจากการต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โจทก์จึงฟ้องคดีต่อศาลในท้องที่ห่างไกล หรือฟ้องคดีเพื่อประจานจำเลย¹¹⁹ ไม่จัดว่าเป็นการใช้สิทธิโดยชอบธรรมจึงเป็นการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต

นอกจากนั้น การฟ้องเพื่อแก้แค้นทดแทนในที่นี้ย่อมหมายรวมถึงการฟ้องเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งการฟ้องคดีเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายถือเป็นส่วนหนึ่งของการแก้แค้นทดแทน ระบบกฎหมายก็เปิดช่องให้มีการเรียกร้องการเยียวยาความเสียหายทางแพ่งพร้อมกับการดำเนินคดีอาญาได้ เห็นได้จากบทบัญญัติเรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา นอกจากนั้นสำหรับความผิดต่อส่วนตัว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายเจรจาตกลงยอมความกันเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาสิ้นสุดลงได้อีกด้วย แสดงว่า การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายถือเป็นวัตถุประสงค์ที่ชอบธรรมอีกประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาด้วย การฟ้องคดีโดยมุ่งหมายให้ได้รับการเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจริงไม่ถือเป็น การฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต

การฟ้องคดีอาญาเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่ชัดเจนที่สุดคือการฟ้องคดีในข้อหาความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ในทางปฏิบัติเมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องและหมายเรียกจำเลยมาสอบคำให้การแล้ว จำเลยมักให้การรับสารภาพและตกลงค่าเสียหายกับผู้เสียหายเป็นเงินจำนวนหนึ่งโดยผ่อนชำระเป็นงวด จากนั้นคู่ความจะแถลงต่อศาลขอให้เลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไปเรื่อย ๆ เพื่อติดตามผลการผ่อนชำระหนี้ของจำเลย เมื่อจำเลย

¹¹⁹ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3252/2543 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

ผ่อนชำระหนี้ครบถ้วนผู้เสียหายค่อยถอนฟ้องไป¹²⁰ แต่หากจำเลยผิดนัดผ่อนชำระหนี้ ผู้เสียหายจะแถลงต่อศาลขอให้มีการพิจารณาคำพิพากษาไปโดยไม่ต้องสืบพยานอีก ศาลอาจนำค่าเสียหายที่จำเลยเคยผ่อนชำระมาพิจารณาประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษก็ได้โดยถือเป็นการบรรเทาผลร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78¹²¹ แนวปฏิบัติเช่นนี้ดูเหมือนเป็นการเอื้อให้จำเลยใช้ประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อบังคับหนีจากลูกหนี้โดยไม่ได้มุ่งไปพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา แต่ก็เป็นเรื่องที่ฝ่ายนิติบัญญัติต้องการให้นำโทษอาญามาเป็นประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจตั้งแต่แรก¹²² สำหรับศาล การเปิดโอกาสให้คู่ความเจรจาตกลงกันในชั้นพิจารณาเช่นนี้ถือเป็นการบริหารความยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการเยียวยาความเสียหาย จำเลยก็อาจไม่ต้องถูกลงโทษทางอาญาหรือได้รับโทษสถานเบา¹²³ ในขณะที่ศาลสามารถบริหารจัดการคดีให้เสร็จไปได้โดยไม่ต้องสืบพยานและมีคำพิพากษาอันเป็นการช่วยลดเวลาและภาระงานไปได้มาก การฟ้องคดีเช็คโดยมีวัตถุประสงค์ให้ได้รับเงินตามเช็คจึงไม่เป็นการฟ้องโดยมีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม เว้นแต่เป็นการฟ้องเพื่อเรียกร้องหนี้อื่นนอกเหนือจากหนี้ตามเช็ค¹²⁴

คดีความผิดข้อหาอื่นนอกจากคดีเช็ค ราษฎรผู้เป็นโจทก์เกือบทั้งหมดมีความมุ่งหมายให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเช่นกัน ตัวอย่าง นายคำยักยกทรัพย์ของนายแดง นายแดงจึงฟ้องนายคำเป็นคดีอาญาข้อหาขโมย ระหว่างการพิจารณานายแดงจะเจรจาตกลงค่าเสียหายกับนายคำ โดยให้นายคำผ่อนชำระ แต่นายคำต้องยินยอมให้การรับสารภาพ ศาลจะสั่งว่าคดีเป็นอันเสร็จการพิจารณาแล้วเลื่อนการอ่านคำพิพากษาไปเรื่อย ๆ เพื่อรอฟังผลการผ่อนชำระหนี้ หากนายคำผ่อนชำระหนี้ครบถ้วน นายแดงจะถอนฟ้องไป แต่หากนายคำไม่ชำระหนี้ให้ครบถ้วน นายแดงก็จะแถลงขอให้ศาลอ่านคำพิพากษา¹²⁵ แม้กระทั่งความผิดต่อร่างกาย หากจำเลยชดใช้ค่าเสียหายจนโจทก์พอใจ โจทก์ก็จะถอนฟ้องไป ดังนี้ เมื่อกฎหมายรับรองให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญาจึงจะถือว่าการฟ้องคดีอาญาโดยมุ่งหมายให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนเป็นการฟ้อง

¹²⁰ จตุรงค์ เพิ่มรุ่งเรือง, ‘ปัญหาของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญา’ (การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8, มปป) 356.

¹²¹ ดวงมล คำวิไล, ‘การไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินในชั้นศาล: ศึกษาเฉพาะกรณีที่มีผู้เสียหาย’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2556) 5.

¹²² เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 คือ “ในปัจจุบันนี้ธุรกิจการค้าของประเทศไทยได้เจริญขึ้นเป็นอันมาก สมควรจะมีวิธีการสนับสนุนให้มีการใช้เช็คโดยแพร่หลายเพื่อให้สะดวกแก่การประกอบธุรกิจการค้า ในการนี้เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะมีกฎหมายเอาโทษผู้ที่คิดทุจริตใช้เช็คโดยไม่มีเงินที่จะพึงชำระตามจำนวนที่สั่งจ่าย” (ราชกิจจานุเบกษา วันที่ 12 ตุลาคม 2597 เล่ม 71 ตอนที่ 64).

¹²³ อารัมภพของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550.

¹²⁴ ตัวอย่าง แม้จำเลยนำเงินตามเช็คมาพร้อมชำระหนี้ แต่โจทก์ไม่ยินยอมถอนฟ้องโดยขอให้จำเลยชำระหนี้ในคดีอื่นให้ครบถ้วนก่อน ตามรายงานกระบวนการพิจารณาคดีฉบับวันที่ 11 กันยายน 2562 ในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ อ 3493/2562 ของศาลแขวงนนทบุรี (ไม่เผยแพร่).

¹²⁵ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2688/2530 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5599/2531 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

โดยไม่สุจริตไม่ได้ แต่ก็ต้องไม่ใช้การฟ้องเท็จ เช่น ผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้า ผู้ขายจะฟ้องขอหลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงไม่ได้ เพราะเป็นฟ้องเท็จ และค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องจะต้องมีจำนวนตามสมควร ไม่ใช้การหากำไรจากความผิดอาญาที่เกิดขึ้น

การเยียวยาความเสียหายไม่ได้อยู่ในรูปตัวเงินเสมอไป อาจเป็นการกระทำการหรืองดเว้น กระทำการก็ได้ เช่น ฟ้องคดีขอหาบุกรุกเพื่อให้ผู้กระทำผิดออกจากที่ดิน หากผู้บุกรุกยินยอม โจทก์จะ ยอมถอนฟ้องไป หรือการฟ้องคดีขอหาหมิ่นประมาทเพื่อให้จำเลยขอขมาโจทก์หรือเพื่อให้จำเลย ยอมลบข้อความหมิ่นประมาท รวมถึงการยินยอมสมรสในความผิดบางฐาน ได้แก่ ความผิดฐานชำเร า เด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี โดยบุคคลที่มีอายุยังไม่เกิน 18 ปี เช่น นายแดงอายุ 17 ปี ชำเร าเด็กหญิงขาว อายุ 14 ปี โดยที่เด็กหญิงขาวยินยอม นายดำ บิดาของเด็กหญิงขาวต้องการให้นายแดงสมรสกับ เด็กหญิงขาวเพื่อรับผิดชอบ นายแดงไม่ยินยอม นายดำจึงฟ้องนายแดงเป็นคดีอาญา หากนายแดง ยินยอมสมรสกับเด็กหญิงขาวเมื่อใดจึงจะถอนฟ้อง ในแง่มุมนี้การสมรสอาจถือเป็นการเยียวยา ความเสียหายให้แก่โจทก์รูปแบบหนึ่งด้วย การฟ้องคดีในลักษณะนี้ไม่ถือเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต แต่หากเป็นการข่มขืนกระทำชำเร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 การฟ้องคดีเพื่อให้จำเลย ยอมสมรสกับโจทก์ถือไม่ได้ว่าเป็นการเยียวยาความเสียหายโดยชอบธรรมจึงเป็นการฟ้องคดี โดยไม่สุจริต

อย่างไรก็ดีการฟ้องคดีอาญาเพื่อแก้แค้นทดแทนและเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายนี้ จะต้องเป็นการแก้แค้นทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญาคั้งนั้น ๆ เท่านั้น มิใช่สร้างความแค้นหรือความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาคั้งอื่นมาฟ้องจำเลยเป็นคดีอีกเรื่อง

นอกจากนั้น ความมุ่งหมายเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งถือเป็นความมุ่งหมาย อันเหมาะสมที่ไม่ทำให้การฟ้องคดีอาญาเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริตยังต้องรวมถึงความมุ่งหมายรอง ประการอื่นที่สืบเนื่องจากการที่จำเลยได้รับผลร้ายจากมาตรการบังคับทางอาญาด้วย กล่าวคือ

(ก) การฟ้องคดีอาญาเพื่อข่มขู่ขู่ขู่ เช่น นายเขียวคลั่งไคล้นางสาวฟ้าดาราตั้ง นายเขียว จึงเฝ้าติดตาม (stalking) นางสาวฟ้าเป็นประจำ¹²⁶ นางสาวฟ้าฟ้องนายเขียวในข้อหากระทำให้ เดือดร้อนรำคาญตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 เพื่อยับยั้งไม่ให้ นายเขียวกระทำเช่นนั้น อีกต่อไป หรือนายแดงลักไก่ของนายขาว 1 ตัว นายขาวจึงฟ้องนายแดงเป็นคดีอาญาขอหลักทรัพย์ โดยที่แท้จริงแล้วนายขาวไม่ได้ต้องการให้นายแดงได้รับโทษอาญา แต่ต้องการดำเนินคดีนายแดงเพื่อให้ นายแดงหลบจำ ไม่กระทำความผิดเช่นนี้อีก หรือเพื่อไม่ให้คนอื่นในหมู่บ้านเขาเป็นเยี่ยงอย่าง ดังนั้น ความมุ่งหมายของนางสาวฟ้าและนายขาวสืบเนื่องจากการที่นายแดงได้รับโทษอาญาจึงไม่ถือว่าเป็น การฟ้องคดีโดยมีความมุ่งหมายอื่นอันไม่เหมาะสม

(ข) การฟ้องคดีอาญาเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด เช่น โจทก์กับจำเลยเป็นสามีภริยากัน จำเลย มักทำร้ายทุบตีโจทก์ โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาขอหาทำร้ายร่างกายเพื่อให้จำเลยถูกคุมขัง

¹²⁶ วิจิตรา เลิศศิริกัจ, ‘ความผิดฐานเฝ้าติดตามและข่มขู่’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550) 55-56.

ไม่มีโอกาสทำร้ายโจทก์อีก และโจทก์ต้องการนำผลคดีอาญาไปใช้ฟ้องหย่า¹²⁷ โจทก์ได้รับความเสียหายจากความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจริงจึงฟ้องคดีอาญาเพื่อตัดโอกาสจำเลยไม่ให้กระทำผิด ความมุ่งหมายดังกล่าวไม่ใช่ความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม

(ค) การฟ้องคดีอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เช่น นายคำมีนัยชอบขโมยชุดชั้นในสตรีในหอพักนางสาวสวยถูกนายคำลักขุดชั้นในจึงฟ้องนายคำเป็นคดีข้อหาลักทรัพย์เพื่อต้องการให้ศาลคุมความประพฤตินายคำโดยส่งนายคำไปบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคสาม (3)¹²⁸ ดังนี้ ไม่ถือว่านางสาวสวยฟ้องคดีโดยมีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ความมุ่งหมายสืบเนื่องจากการที่จำเลยได้รับมาตรการบังคับอาญา หากเป็นความมุ่งหมายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมาตรการบังคับอาญาแล้วไม่ถือว่าความมุ่งหมายดังกล่าวเป็นความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสม ฟ้องจึงไม่เป็นฟ้องโดยไม่สุจริต

เมื่อนำความหมายของการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตข้างต้นมาปรับใช้กับองค์ประกอบของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 วรรคหนึ่ง แล้ว อธิบายได้ดังนี้

(1) การฟ้องคดีอาญาเพื่อกันแกล้งจำเลย

หากเปรียบเทียบกับละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ การฟ้องคดีเพื่อกันแกล้งจำเลยเปรียบได้กับเจตนาชั่วร้ายตามความหมายดั้งเดิมที่เรียกว่า “เจตนาชั่วร้ายตามความเป็นจริง” ซึ่งหมายถึง ความอาฆาตมาดร้ายหรือความประสงค์ร้ายต่อผู้อื่นเพื่อให้ได้รับผลร้ายประการอื่นนอกเหนือจากโทษอาญา หมายถึง ความอาฆาตมาดร้ายหรือประสงค์ร้ายต่อจำเลย ต้องการให้จำเลยได้รับผลร้าย เช่น

- การฟ้องจำเลยต่อศาลในท้องที่ห่างไกลให้จำเลยเกิดความยากลำบากในการเดินทางไปต่อสู้อย่างคดี

- นายจ้างฟ้องลูกจ้างเป็นคดีอาญาข้อหาลักทรัพย์ของนายจ้างเนื่องจากไม่พอใจที่ลูกจ้างยื่นใบลาออก¹²⁹

ความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมเพื่อกันแกล้งจำเลยไม่รวมถึงการฟ้องให้จำเลยได้รับโทษทางอาญาเพื่อความสะใจจากการแก้แค้นจำเลยที่ได้กระทำผิดอาญาเนื่องจากการแก้แค้นทดแทนถือเป็นวัตถุประสงค์อันชอบธรรมของการลงโทษทางอาญาดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

(2) การฟ้องคดีอาญาเพื่อเอาเปรียบจำเลย

การฟ้องคดีเพื่อเอาเปรียบจำเลยยังไม่ถึงขนาดเป็นความอาฆาตมาดร้ายหรือประสงค์ร้ายต่อจำเลยอันเข้าลักษณะกันแกล้งจำเลย แต่เป็นกรณีที่โจทก์มีสิทธิได้รับผลประโยชน์บางอย่างอยู่แล้วแต่ฟ้องคดีอาญาเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์มากขึ้นหรือเพิ่มขึ้น เช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้ออกเช็ค

¹²⁷ เทียบเคียงข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4402/2539 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

¹²⁸ ความมุ่งหมายของผู้เสียหายที่ไม่ต้องการให้จำเลยต้องได้รับโทษจำคุก แต่ต้องการให้จำเลยเข้ารับการบำบัดรักษา ผู้เขียนได้รับทราบจากประสบการณ์ทำงานผ่านรายงานการสืบเสาะและพินิจ.

¹²⁹ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Jackson v. Beckham* (เชิงอรรถ 62).

โดยเจ้าหนี้รู้อยู่แล้วว่าลูกหนี้ไม่มีเงินในบัญชีหรือบัญชีปิดแล้วเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ ต่อมาลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ยังนำเช็คไปเรียกเก็บเงินจนธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค เจ้าหนี้จึงฟ้องลูกหนี้เป็นคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ดังนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องทางแพ่งอยู่แล้ว แต่ยังให้จำเลยออกเช็คเพื่อที่ตนจะมีหลักประกันเพิ่มขึ้นในการดำเนินคดีอาญาด้วยทั้ง ๆ ที่การออกเช็คดังกล่าวไม่เป็นความผิดอาญา เป็นการฟ้องคดีอาญาเพื่อเอาเปรียบจำเลยหรือจำเลยกระทำผิดจริง โจทก์รู้สึกโกรธแค้นจำเลยจึงฟ้องจำเลยข้อหาร้ายแรงกว่าที่เป็นความจริง เช่น จำเลยลักทรัพย์โจทก์ในเวลากลางวันช่วงเย็น โจทก์โกรธแค้นจำเลย ต้องการให้จำเลยได้รับโทษอย่างหนัก โจทก์จึงฟ้องจำเลยในข้อหาลักทรัพย์ในเคหสถานในเวลากลางคืนอ้างว่าขณะเกิดเหตุพระอาทิตย์ตกแล้ว การฟ้องคดีในข้อหาร้ายแรงกว่าที่เป็นความจริงเช่นนี้อาจถึงขั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 175 ดังตัวอย่างข้างต้นก็ได้ หรือไม่ถึงขั้นเป็นฟ้องเท็จ แต่ทำให้จำเลยเดือดร้อนเกินสมควรก็ได้ เช่น จำเลยกระทำผิดหลายกรรม โจทก์สามารถฟ้องเป็นคดีเดียวกันแต่แต่โจทก์กลับแยกฟ้องเป็นหลายคดี¹³⁰

(3) การฟ้องคดีอาญาโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ

ความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมอย่างอื่นนอกเหนือจากเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย หมายถึงการฟ้องคดีโดยมีความมุ่งหมายอื่นที่ไม่สอดคล้องกับการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ยับยั้งการตัดโอกาสกระทำผิด หรือการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของมาตรการบังคับทางอาญาไม่ว่าจะเป็นการฟ้องเพื่อช่วยจำเลย ได้แก่ การฟ้องคดีอย่างสมยอม หรือการฟ้องคดีอาญาโดยความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมอย่างอื่น หากเปรียบเทียบกับเจตนาชั่วร้ายในระบบคอมมอนลอว์ จะหมายถึงมูลเหตุจูงใจอันไม่เหมาะสมที่เรียกว่า “เจตนาชั่วร้ายโดยผลของกฎหมาย” ซึ่งมีตัวอย่างดังนี้

- ฟ้องคดีอาญาเพื่อบีบบังคับชำระหนี้ทางแพ่ง เพื่อกดขี่เงินที่ไม่ควรได้จากจำเลย¹³¹ เพื่อให้จำเลยถอนตัวจากการร่วมลงทุน¹³² หรือเพื่อบังคับให้จำเลยยอมเลิกสัญญาทางแพ่ง¹³³

- ฟ้องคดีอาญาโดยโจทก์ไม่เชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยกระทำผิด แต่มุ่งหมายใช้กระบวนการพิจารณาแสวงหาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริง¹³⁴ หรือต้องการฟ้องใครสักคนเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้คนอื่นกระทำการตามที่ฟ้องอีก¹³⁵

- ฟ้องคดีอาญาแก่จำเลยเพื่อปิดปากไม่ให้จำเลยเข้าเบิกความเป็นพยานในคดีอื่น¹³⁶

¹³⁰ สหรัฐ กิติ ศุภการ, หลักและคำพิพากษา : กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 13, บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) 2565) 531.

¹³¹ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Thompson v. Schulz* (เชิงอรรถ 83).

¹³² เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Pickering v. Havens* (เชิงอรรถ 7).

¹³³ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Whiteford v. Henthorn* (เชิงอรรถ 97).

¹³⁴ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Glover v. Fleming* (เชิงอรรถ 98).

¹³⁵ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Stevens v. The Midland Counties Railway Company and Lander* (เชิงอรรถ 63).

¹³⁶ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Haddrick v. Heslop and Raine* (เชิงอรรถ 90).

- ฟ้องคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทที่อาจมีมูลเพื่อให้จำเลยหยุดการรณรงค์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม

- โจทก์กับจำเลยมีคดีฟ้องร้องกันหลายคดี โจทก์จึงนำคำเบิกความในคดีหนึ่งคดีใดที่จำเลยเบิกความไม่ตรงกับเอกสารราชการซึ่งตามปกติคดีอาจมีมูลในความผิดข้อหาเบิกความเท็จมาฟ้องเป็นคดีอาญาขอหาเบิกความเท็จ โดยโจทก์มีความมุ่งหมายให้จำเลยมีคดีติดตัวเพื่อเป็นเงื่อนไขให้จำเลยยินยอมถอนฟ้องคดีอื่นเป็นข้อแลกเปลี่ยน

- ฟ้องคดีอาญาเพื่อหาโอกาสแก้ไขปัญหาคกรอบครัว เช่น ฟ้องคดีผิดกฎหมายเพื่อต้องการขออำนาจปกครองบุตร ซึ่งความจริงแล้วเป็นเรื่องที่ต้องไปว่ากล่าวกันเป็นคดีครอบครัว¹³⁷

4.2 การค้นหาความไม่สุจริตของโจทก์

การค้นหว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยมีความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมหรือไม่กระทำได้น่ายากเนื่องจากเป็นเรื่องภายในจิตใจของโจทก์ ประเทศในระบบคอมมอนลอว์นำความสมเหตุสมผลหรือเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดซึ่งเป็นภาววิสัยและเป็นองค์ประกอบของละเมิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยเจตนาชั่วร้ายอีกข้อหนึ่งมาช่วยในการค้นหา หากนำวิธีการนี้มาใช้ในการค้นหาความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 อาจสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยเชื่อโดยสุจริตหรือไม่ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด หากโจทก์ไม่ได้เชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด แม้ในความเป็นจริงจำเลยจะเป็นผู้กระทำผิดจริงก็ตาม ฟ้องดังกล่าวเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต¹³⁸ ในทางกลับกันหากโจทก์เชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด แม้จำเลยจะไม่ได้กระทำผิดก็ตาม ฟ้องก็ไม่เป็นฟ้องโดยไม่สุจริต กรณีฟ้องโดยไม่สุจริต เช่น รู้ว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิดก็ยังนำคดีมาฟ้องต่อศาล นำคดีที่ศาลเคยตัดสินไปแล้วว่าจำเลยไม่มีความผิดมาฟ้องเป็นข้อหาใหม่ นำคดีที่ขาดอายุความไปนานแล้วมาฟ้อง หรือนำข้อพิพาททางแพ่งมาฟ้องเป็นคดีอาญา

อย่างไรก็ตามแม้โจทก์อ้างว่าตนเชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดก็ได้หมายความว่าจำเลยจะอ้างอย่างเลื่อยล่อยหรือปราศจากพยานหลักฐานอย่างไรก็ได้ การเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดต้องมีเหตุอันควรให้โจทก์เชื่อเช่นนั้นด้วย ซึ่งเหตุอันควรเชื่อหมายถึงความเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงโดยไม่ต้องพิจารณาตามมาตรฐานของบุคคลที่มีความรอบคอบ มีความระมัดระวัง และมีเหตุผล หรือที่เรียกว่าวิญญูชน หากเป็นการเชื่อโดยปราศจากเหตุอันควรเชื่ออาจถือว่าเป็นความไม่สุจริตเช่นกัน

ยกตัวอย่างการฟ้องคดีอาญาเพื่อบีบบังคับให้ชำระหนี้ในทางแพ่ง ในกรณีที่ข้อพิพาทระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้เกี่ยวข้องกับสัญญาทางแพ่ง เมื่อลูกหนี้ผิดสัญญา เจ้าหนี้จึงเป็นโจทก์ฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลยในความผิดข้อหาฉ้อโกงหรือยักยอก กรณีเช่นนี้อาจเป็นคดีอาญาดังฟ้องก็ได้หรือเป็นเพียง

¹³⁷ เทียบเคียงข้อเท็จจริงจาก *Gouin v. Gouin* (เชิงอรรถ 91).

¹³⁸ ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8520/2544, 9941/2553, 4108/2557, 1911/2560, 5440/2560, 1696/256, 7543/2562.

เรื่องทางแพ่งที่โจทก์พยายามบรรยายฟ้องบิตข้อเท็จจริงให้เข้าองค์ประกอบความผิดอาญาได้ การที่ศาลจะพิจารณาว่าโจทก์มีเหตุควรเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดอาญาหรือไม่อาจวินิจฉัยจากข้อเท็จจริงว่าจำเลยแสดงข้อความอันเป็นเท็จเพื่อจูงใจให้โจทก์เข้าทำสัญญาด้วย อาทิ จำเลยอ้างว่าตนเองมีสถานะหรือคุณสมบัติบางประการซึ่งเป็นความเท็จ เช่น อ้างว่าได้รับอนุญาตให้ดำเนินการบางอย่าง หรือเป็นสมาชิกขององค์กรที่สามารถจัดหาสินค้าได้ในราคาต่ำ แต่แท้จริงแล้วจำเลยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ได้เป็นสมาชิกดังที่อ้าง¹³⁹ หรือมีข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่เคยชำระหนี้ให้แก่โจทก์เลยแม้แต่เพียงครั้งเดียว เช่นนี้ก็เพียงพอแล้วที่จะฟังว่าโจทก์มีเหตุควรเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดข้อหาฉ้อโกง หรือยักยอกแล้ว

ข้อเท็จจริงที่ช่วยบ่งชี้ว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยมีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่จากประสบการณ์ของต่างประเทศและสามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้ มีดังนี้

(ก) พยานหลักฐานของโจทก์ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิด โจทก์มีเพียงพยานหลักฐานชั้นเดียวก็เพียงพอจะฟังได้ว่าโจทก์มีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด เช่น เช็คลงลายมือชื่อของจำเลย มีเสื้อผ้าเครื่องประดับของจำเลยตกในที่เกิดเหตุ หรือมีผู้พบเห็นจำเลยมีพฤติกรรมเร่งรีบออกจากที่เกิดเหตุ

(ข) โจทก์ได้รับแจ้งจากพยานคนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็พอฟังว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด

(ค) ถ้าฟังเพียงแต่ความสงสัยของโจทก์ว่าจำเลยกระทำความผิดยังไม่พอฟังว่ามีเหตุอันควรเชื่อ

(ง) พยานหลักฐานไม่ต้องมีน้ำหนักถึงขนาดคดีมีมูลหรือรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด

ประการสุดท้าย ภายใต้ข้อเท็จจริงเฉพาะบางลักษณะ การฟ้องคดีอาญาอาจเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างความมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษกับความมุ่งหมายอื่นอันไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น โจทก์ฟ้องคดีหมิ่นประมาทต่อศาลในท้องที่ห่างไกลเพื่อให้จำเลยได้รับโทษทางอาญา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการกลั่นแกล้งให้จำเลยได้รับความลำบากในการต่อสู้คดีด้วย หากในที่สุดจำเลยต้องโทษจำคุกก็ต้องติดอยู่ในเรือนจำที่ห่างไกลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นที่พิพากษา เช่นนี้ต้องถือว่าความมุ่งหมายอันไม่เหมาะสมของโจทก์ทำลายความมุ่งหมายอันเหมาะสมไปเสียแล้ว จึงเป็นฟ้องโดยไม่สุจริต

4.3 การทำให้ความไม่สุจริตของโจทก์ปรากฏในสำนวน

คดีที่ฟ้องโดยไม่สุจริต โจทก์มักบรรยายการกระทำของจำเลยเพียงเท่าที่ครอบงำองค์ประกอบความผิดของกฎหมายสารบัญญัติเท่านั้นจึงแทบเป็นไปได้ที่ศาลตรวจฟ้องแล้วจะสามารถวินิจฉัยได้ว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือไม่ เว้นแต่กรณีที่โจทก์คนเดียวเท่านั้นเคยยื่นฟ้องคดีที่มีลักษณะคล้ายกัน

¹³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5401/2542 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

มาแล้วหลายครั้งในศาลเดียวกัน¹⁴⁰ หรือกรณีกลั่นแกล้งฟ้องต่อศาลในท้องที่ห่างไกลที่ศาลอาจสังเกตเห็นความไม่สุจริตจากภูมิสำเนาของคู่ความที่ระบุในฟ้อง

พฤติกรรมการอย่างหนึ่งของราษฎรที่ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตคือตัวโจทก์มักไม่ยอมมาเบิกความด้วยตนเอง แต่จะมอบหมายให้ผู้รับมอบอำนาจซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายตั้งเช่น ทนายความเป็นผู้เบิกความ ตัวโจทก์จะได้ไม่มีความผิดฐานเบิกความเท็จ ส่วนผู้รับมอบอำนาจก็เบิกความว่าตนยื่นฟ้องคดีตามข้อเท็จจริงที่ตนตรวจสอบเอกสารหรือจากคำบอกเล่าของตัวความตนไม่ได้พบเห็นเหตุการณ์โดยตรง ไม่อาจเอาผิดฐานเบิกความเท็จได้เช่นกัน แม้คำเบิกความเพียงเท่านี้ อาจไม่พอฟังจนแน่ใจว่าจำเลยกระทำผิด แต่ก็พอฟังได้ว่าคดีมีมูล¹⁴¹ ดังนั้น ในคดีที่ตัวโจทก์ไม่มาเบิกความด้วยตนเองจึงมีความเป็นไปได้สูงว่าเป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต ปัญหาว่าตัวโจทก์จะมาเบิกความด้วยตนเองหรือไม่ ศาลสามารถรู้ได้จากบัญชีระบุพยานโจทก์ซึ่งต้องยื่นมาพร้อมฟ้องอยู่แล้ว

สำหรับในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยได้รับหมายแจ้งจากศาลว่าตนถูกฟ้อง จำเลยย่อมมีโอกาสยื่นคำแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 ข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความไม่สุจริตของโจทก์ อาจปรากฏขึ้นจากคำแถลงดังกล่าว ในทางปฏิบัติจำเลยจะไม่เดินทางมาศาลในนัดไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากหากศาลไต่สวนมูลฟ้องเสร็จแล้วสั่งประทับฟ้อง ศาลมีอำนาจออกหมายจับจำเลยได้ทันที หากจำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล จำเลยจึงมักแต่งทนายความเข้าถามค้านในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแทน ศาลอาจทราบความไม่สุจริตผ่านการถามค้านเช่นกัน ยิ่งในกรณีที่ตัวโจทก์ไม่มาเบิกความด้วยตนเอง ย่อมแสดงถึงข้อพิรุธของความไม่สุจริตของโจทก์ได้

เมื่อศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา ศาลจะออกหมายเรียกจำเลยมาสอบคำให้การและตรวจพยานหลักฐาน จำเลยต้องมาศาลมิฉะนั้นจะถูกออกหมายจับ ในชั้นนี้ศาลสามารถสอบถามข้อเท็จจริงให้คู่ความทั้งสองฝ่ายรับกัน เช่น โจทก์กับจำเลยพิพาทกันในคดีอื่นอีกหรือไม่ หรือโจทก์ฟ้องคดีโดยมีมูลเหตุจริงใจอย่างไร เช่น สอบว่าหากจำเลยยอมให้โจทก์พบเจอบุตร โจทก์จะยอมถอนฟ้องหรือไม่ เพื่อใช้ประกอบข้อเท็จจริงอื่นในการวินิจฉัยว่าโจทก์มีความมุ่งหมายเพื่อกลั่นแกล้งจำเลยหรือไม่ หรือในกรณีคดีร้ายแรง ศาลอาจสอบถามนอกจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องแล้ว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินคดีถึงขั้นใดแล้ว เพื่อใช้ในการวินิจฉัยว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาอย่างสมยอมหรือไม่ หากคู่ความแถลงเท็จอาจเป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จ รวมถึงในชั้นพิจารณาการสอบข้อเท็จจริง เหล่านี้ก็สามารถนำมาใช้วินิจฉัยความมุ่งหมายของโจทก์ได้เช่นกัน

¹⁴⁰ ในทางปฏิบัติ ศาลมีอำนาจสั่งให้นำสำนวนคดีหนึ่งมาผูกติดกับสำนวนอีกคดีหนึ่งซึ่งฟ้องในศาลเดียวกันได้ เพื่อความสะดวกในการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงในแต่ละสำนวนซึ่งกันและกัน ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5916/2544 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565. ดังนั้น ศาลอาจสั่งให้นำสำนวนคดีเดิมมาผูกติดกับสำนวนคดีใหม่ซึ่งมีโจทก์จำเลยคนเดียวกันเพื่อใช้พิจารณาว่าคดีใหม่เป็นการฟ้องโดยไม่สุจริตหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ การสั่งให้นำสำนวนมาผูกติดกันนี้เป็นคนละเรื่องกับการสั่งให้รวมพิจารณา.

¹⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3965/2553 <<https://deka.supremecourt.or.th>> สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2565.

4.4 ความแตกต่างของผลทางกฎหมายระหว่างการพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตกับการพิพากษายกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดี

การพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตมิใช่การพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 185 วรรคหนึ่ง หรือฟ้องขาดองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 161 วรรคหนึ่ง กรณีเหล่านี้เป็นการวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องแล้วต้องถือว่าศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องแล้ว สิทธินาคืออาญาฆ่าฟ้องย่อมระงับไปตามมาตรา 39 (4) ไม่ว่าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายคนอื่นก็ไม่อาจดำเนินคดีแก่จำเลยได้อีก

แต่การยกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตเป็นการมุ่งพิจารณาไปที่ตัวโจทก์ซึ่งเป็นผู้ใช้สิทธินำคดีอาญาฆ่าฟ้องว่ามีเหตุให้ศาลไม่ควรพิจารณาพิพากษาคดีให้ทำนองเดียวกับการพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือโจทก์ไม่มาศาลในวันนัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การยกฟ้องเพราะเหตุเหล่านี้เป็นเพราะความผิดของโจทก์คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติห้ามเฉพาะโจทก์คนเดิมฟ้องคดี ผู้เสียหายคนอื่นหรือพนักงานอัยการสามารถนำคดีมาฟ้องได้อีก

ดังนั้น ในคดีเดียวกันจึงอาจเกิดกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตด้วยและกรณีที่มีการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดด้วยพร้อมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการนำเรื่องทางแพ่งมาฟ้องเป็นคดีอาญาข้อหาฉ้อโกงเพื่อบีบบังคับให้จำเลยชำระหนี้ทางแพ่ง จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยเหตุว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดและโจทก์มีความมุ่งหมายอื่นนอกเหนือจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษถือเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตด้วย หากศาลเห็นถึงความไม่สุจริตของโจทก์แล้วอาศัยอำนาจตามมาตรา 161/1 พิพากษายกฟ้องไปตั้งแต่ชั้นตรวจฟ้องหรือก่อนเริ่มไต่สวนมูลฟ้องก็ย่อมไม่เกิดปัญหา ปัญหาจะเริ่มเกิดขึ้นหลังจากศาลไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตและจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเช่นกัน ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตราใด

ในทางปฏิบัติปรากฏคดีที่ศาลวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยไม่มีความผิดตามฟ้อง และในขณะเดียวกัน โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตด้วย เช่น ศาลเห็นว่าจำเลยทั้งสามไม่ได้เอาทรัพย์สินของผู้เสียหายไปในลักษณะตักกรรมสิทธิ์จึงไม่มีการเอาไปที่จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ศาลยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสามเพราะมีคดีพิพาทกันมาแล้วหลายคดี เชื่อว่า ฟ้องคดีนี้เป็นการฟ้องโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 พิพากษายกฟ้อง¹⁴² หรือโจทก์ว่าจ้างให้จำเลยก่อสร้างบ้าน จำเลยได้รับเงินค่าจ้างไปแล้วหลายงวด แต่จำเลยทำงานไม่ครบตามงวดงานที่ได้รับค่าจ้างและสร้างบ้านไม่เป็นไปตามแบบที่กำหนด โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายเนื่องจากจำเลยผิดสัญญาก่อสร้าง ในคดีแพ่งดังกล่าวโจทก์กับจำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ศาลพิพากษาคตามยอม แต่จำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาคตามยอมดังกล่าว โจทก์จึงฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาข้อหาฉ้อโกงอ้างว่าจำเลยโดยทุจริตแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

¹⁴² คดีหมายเลขแดงที่ 4084/2563 ของศาลอุทธรณ์ภาค 1 (ไม่เผยแพร่).

ว่าตนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการก่อสร้างซึ่งเป็นความเท็จ โจทก์หลงเชื่อจึงว่าจ้างจำเลยและโอนเงินค่าก่อสร้างให้แก่จำเลย ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ศาลเห็นว่า ข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นนิติสัมพันธ์ในทางแพ่ง การที่โจทก์นำเรื่องดังกล่าวมาฟ้องเป็นคดีอาญาเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตเพื่อมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบตามมาตรา 161/1 พิกษายกฟ้อง¹⁴³ หรือโจทก์นำเรื่องเดิมซึ่งศาลเคยมีคำวินิจฉัยไปแล้วมาบรรยายฟ้องเป็นข้อหาใหม่เป็นการฟ้องโดยไม่สุจริต พิกษายกฟ้อง¹⁴⁴

ด้วยความเคารพ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยเพราะเมื่อความปรากฏต่อศาลแล้วว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นการวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป จำเลยไม่อาจถูกดำเนินคดีจากการกระทำดังกล่าวได้อีก การที่ศาลวินิจฉัยรวมว่าเป็นทั้งกรณีจำเลยไม่ได้กระทำความผิดและโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตด้วยจึงอาจทำให้เกิดข้อโต้แย้งกันได้ว่าเป็นการยกฟ้องโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตราใดแน่ และจะเกิดปัญหาตามมาว่าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายคนอื่นสามารถฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ได้อีกหรือไม่

ดังนั้น หากศาลพบความไม่สุจริตของโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาและได้ความว่าคดีไม่มีมูลหรือมีเหตุให้ต้องยกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดีด้วย ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 167 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 185 วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณี มิใช่ยกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต

5. สรุปและเสนอแนะ

ดังที่กล่าวไว้ตอนต้นว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 วรรคสอง ไม่มีความชอบธรรม จึงควรยกเลิกเสีย ส่วนบทบัญญัติในวรรคหนึ่งมีความชอบธรรม แต่ยังไม่มีความชัดเจนนัก ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมแนวทางการตีความของศาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่แนวทางการตีความการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนตามมาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ว่าจะโดยออกเป็นหนังสือเวียน คำแนะนำของประธานศาลฎีกา หรือเพิ่มเติมคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. โจทก์ฟ้องคดีเพื่อกลับแก่งจำเลย หมายถึง โจทก์ต้องการให้จำเลยได้รับผลร้ายอย่างอื่นนอกจากโทษอาญา ไม่ว่าโจทก์เชื่อโดยสุจริตว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ หรือ
2. โจทก์ฟ้องคดีเพื่อเอาเปรียบจำเลย หมายถึง โจทก์แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยอาศัยการกระทำความผิดของจำเลยหรือต้องการให้จำเลยได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรหรือได้รับโทษเกินกว่าที่ควรเป็น

¹⁴³ คดีอาญาหมายเลขแดงที่ อ 599/2563 ของศาลแขวงพระนครใต้ (ไม่เผยแพร่).

¹⁴⁴ คดีหมายเลขแดงที่ อท 19/2564 ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค 6 <<https://decision.coj.go.th>> สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2565.

3. โจทก์ฟ้องคดีโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ หมายถึง โจทก์ต้องการใช้การดำเนินคดีอาญาเป็นเครื่องมือให้บรรลุผลอย่างอื่น นอกจากการพิสูจน์ความผิดของจำเลยหรือได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยชอบ โดยพิจารณาจากปัญหาข้อเท็จจริงว่าโจทก์เชื่อโดยสุจริตหรือไม่ว่าจำเลยกระทำความผิด เว้นแต่กรณีการฟ้องคดีอย่างสมยอม

4. ในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตและมีเหตุให้ศาลยกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดีด้วย ให้ศาลใช้อำนาจยกฟ้องในเนื้อหาแห่งคดี เพื่อให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป

นอกจากนั้น เพื่อให้ศาลชั้นต้นสามารถดำเนินการเชิงรุกในการตรวจสอบว่าคดีที่ยื่นฟ้องมานั้น โจทก์กับจำเลยเคยมีคดีในลักษณะเดียวกันนี้อยู่ในศาลอื่นอีกหรือไม่ สำนักงานศาลยุติธรรมจึงควรทำระบบจัดเก็บข้อมูลคดีที่ฟ้องในศาลต่าง ๆ เป็นระบบกลาง และให้แต่ละศาลสามารถเข้าถึงเพื่อตรวจสอบรายละเอียดคดีที่คู่ความเดียวกันเคยฟ้องกันในศาลอื่นได้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยว่าคดีหนึ่งคดีใดมีลักษณะเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือไม่